

Nr 4 1973
Årgång 25
3:00

vi människor

Ur innehållet

Solidaritet med
Chiles folk!

★

"Jämlikhetspro-
jektet" i Skåne —
en bräsch i kvin-
nojobbstänkan-
det eller arbets-
kraftsreserv i mo-
dern tappning?

★

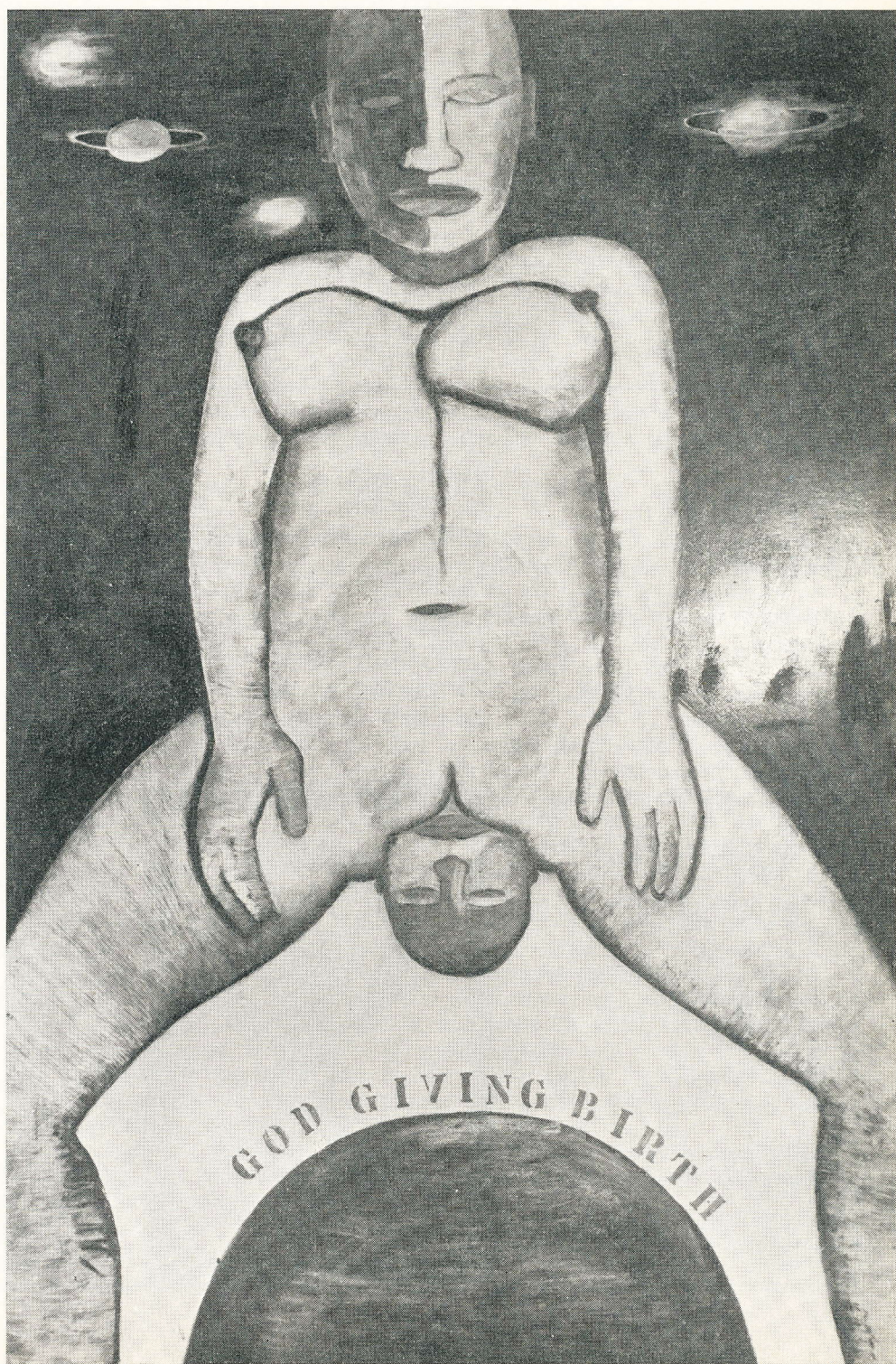
Kvinnokultur:
För en revolutio-
när feministisk
konst

★

Kvinnoförtryckets
karaktär under
kapitalismen —
en rapport från
NSU:s studie-
arbete

★

Kvinnomötet
i Helsingfors

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft delta i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidens grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

Nu har den kommit:

KVINNOR MOT EG

broschyren som vi skrev om
i förra numret.

Rekvirera den!

Från

Kvinnor mot EG

c/o Nyström, Agnes Lager-
stedtsgratan 12, Hägersten.

Pg 85 36 28 — 6.

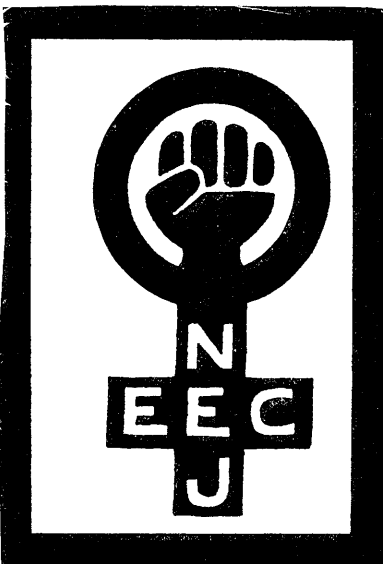
Enstaka ex mot insättande av
2: 50 på pg-numret. Flera ex
(för försäljning) mot postför-
skott (2: — styck).

Populärt med
CARLBOM's

10 -mån
konto

Kontantpris
utan extra kostnad

Allt i Dam- o. Herrkläder
Välsorterad — Goda kvalitéer
Karlbergsvägen 40. Tel. 34 04 90
T-bana Odenpl. o. S:t Erikspl.

vi människor

Nummer 4 1973 — 25:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
EVA PALMAER
LOUISE WALDÉN
KATJA WALDÉN
ELISABETH VON HELAND

Vi Mänkor utkommer med sex
nummer om året

Prenumerationspris pr år 15 kr

Postgiro 5 13 23 — 4

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1973

Innehåll:

Ledare	3
Solidaritet med Chiles folk Pierre Schori	4
Pablo Nerudas sista dikt	7
Europas kvinnoorganisationer har möte i Helsingfors E. P. Förlåt dem aldrig. Två inter- vjuer av Lotta Forsman Satsning på jämlikhet. Birgit Lundin	10
Studier i kvinnoförtryckets karaktär. Barbro Werkmä- ster	12
Kvinnokultur — finns den? L. W.	18
För en revolutionär feminis- tisk konst. Monica Sjöö . .	21
Kvinnan i konsten, KW	22
Solidarisk Handel. K. Lund- man.	25
Ottar. Annika Nordin	27
Kort om böcker	28
Två dikter. Anna-Lisa Bäck- man	29
För Vietnams kvinnor och barn	31

Omslagsbilden: "God Giving Birth",
en målning av Monica Sjöö.

Vilken höst!

Vilken höst, vilken torkans, besvikelsernas och skräckens höst! Valet är knappast lönt att ytterligare kommentera och diskutera. Det kunde blivit värre, men nog är det närmast otroligt att lagstiftarna inte kunnat räkna ut att med ett jämnt antal riksdagsledamöter kan situationen fifty-fifty uppkomma. Om man undantar C. H. Hermansson på slutet i TV spelade kvinnor och barn en undanskynd roll i debatten trots allt ståhejet förra säsongen. Antalet kvinnor i riksdagen ökade dock från 14,6 till 22 procent. Måtte de nu också lyckas göra sig hörda. Blir det nyval så småningom tror vi på arbetarmajoritet. Högerspöket skrämmar hoppas vi, inte minst sedan moderaterna visat färg beträffande Chile. Den fälldinska tryggheten omfattar inte mycket mer än pipan.

Arbetslösheten har minskat — men inte för kvinnorna. Under de senaste tre åren har kvinnoarbetslösheten tredubblats. Just nu har vi enligt Statistiska Centralbyrån 56.000 arbetslösa kvinnor mot 42.000 män. Många kommuner har fått borgerlig majoritet. Vad kommer att ske med t. ex. utbyggandet av daghemmen?

I Kambodja fortsätter kampen. I Syvietnam försmäktar alltjämt mer än 200.000 fångar.

Minister Nguyen Van Hieu, PRR:s chefsdelegat vid förhandlingarna med Thieu-regimen, rapporterar bl. a. vad som skett efter Paris-avtalet fram till 20 september. Under sju månader har begåtts 175.000 brott mot vapenvilan. Den s. k. pacificeringen fortsätter. Hundratusentals personer har tvångsförflyttats till 176 koncentrationsläger som man döpt om till "befolkningszoner", 900.000 har förts till s. k. flyktingläger. "Upprensningar" har genomförts i distrikten Dien Ban, Duy Xuyen, Dai Loc. Man tände eld på husen, massakrerade befolkningen, utplånade flera byar och satte tio tusentals familjer i koncentrationsläger. Man har åter börjat sprida kemiska medel över de befriade områdena i flera provinser. Hundratals hektar uppodlad mark har på detta sätt förstörts och tusentals människor förgiftats. USA dominerar alltjämt Sydvietnam och står till tjänst med mer än 20.000 rådgivare.

Vårt solidaritetsarbete för Vietnam måste fortsätta och intensifieras. Glöm inte Vietnam-veckan!

De portugisiska illdåden fortsätter och vår FN-ambassadör har på samtliga skandinaviska länders vägnar krävt en FN-undersökning av förhållandena i Portugals afrikanska kolonier. Hemliga dokument har överlämnats av spanska och portugisiska präster till utrikesminister Krister Wickman. Ett enda exempel: Soldaterna träffade på en gravid kvinna, de frågade henne efter könet på det väntade barnet, "det vet jag inte" svarade hon. "Du skall få veta det", sade man. De öppnade hennes mage med bajonetter, skar ut fostret och visade henne det, därefter brändes mor och barn. Mängder av småbarn har mördats på det mest bestialiska sätt.

Chile! Drömmen om den lagliga vägen till ett bättre samhälle för folkets flertal! Isabel Allende fick vi se på en presskonferens vid hennes korta besök i Stockholm. Hon betonade att hennes far valt den lagliga väg som var det enda möjliga i Chile med dess gamla parlamentariska traditioner, deras Nationalkongress har fungerat i 150 år. Hon var själv med i presidentpalatset under striderna. Hennes far sa: "Revolutionen kan endast lyckas om ledarna är konsekventa. Ledaren kan dö men inte saken". Man var klar över att armén i stor utsträckning inte politiskt stödde Allendes regim men man litade på respekten för lagen. Hon underströk USA:s skändliga roll. Man har ekonomiskt strypt Chile och man har försett armén med vapen. Och kvinnorna? De har särskilt utsatts för reaktionär propaganda, man har skrämt dem för socialismens spöke, inte minst från kyrkligt håll. Men många kvinnor kämpade också i folkfronten och dessa "nya kvinnor" kommer säkert att spela en roll i den illegala kamp som förestår. Vad kan vi göra? Isabel Allende underströk den stora betydelsen av protester från yttervärlden, hon tackade Sverige och särskilt Sveriges ambassadör i Santiago som lyckats rädda många liv. Chiles sak har blivit en folksak i Sverige, flera insamlingar startar. Stöd insamlingarna, protestera mot juntan under adress General Augusto Pinochet, Santiago de Chile.

Framförallt låt oss inte nedslås. De sista åren har visat att världsoptionen, uppbyggd av miljoner enskilda människors ansträngningar och protester, ger resultat. Glöm inte att det är på oss alla som världens öde beror!

När detta skrivs har just krigshandlingarna mellan Israel och Egypten—Syrien utbrutit. Är världsfreden i fara? Vad har hunnit hända när ni läser detta?

E. P.

Solidaritet med Chiles folk!

Vi vill att Chiles arbetare och bönder skall veta att alla svenska demokrater är med dem i denna tragiska stund. Med gränslös beundran och med lidelsefulla förhoppningar har vi följt folkenhetens ansträngningar att frigöra Chile ur imperialismens järngrepp, ur fattigdom och förtryck. Med förbittring och avsky bevittnar vi hur en junta, förrädare i imperialismens och den inhemska överklassens tjänst, vänder vapnen mot Chiles lagliga regering och söker dränka landet i blod.

Vi hälsar med tillfredsställelse den svenska regeringens kraftfulla ställningstagande och beslut att avbryta biståndsutbetalningarna och kräver av regeringen att den vägrar varje förbindelse med kuppgeneralerna oavsett om dessa maskerar sig bakom civila ansikten, samt att den svenska regeringen om begäran därom framställes, på alla sätt, inklusive med vapenhjälp, understödjer det chilenska folket och arbetarklassens kamp mot diktaturen för sin legala folkfrontsregering. Låt oss alla bidra till världskampanjen för ett återupprättande av demokratin i Chile.

Ned med förrädarna!

Solidaritet med Chiles arbetare och bönder!

Resolution antagen av solidaritetsmötet på Folkets Hus i Stockholm 13 sept., arrangerad av Chilekommittén, Utrikespolitiska Föreningen, Svenska Fredskommittén och stödd av bl. a. SKV.

På följande sidor återger vi något förkortat det tal Pierre Schori höll på solidaritetsmötet.

Redan i somras cirkulerade i Chile och i internationell press uppgifter om en plan för hur den extrema högeroppositionen hade tänkt sig fortsätta kampen mot Allende. Genom sabotage, terror, strejker från strategiskt placerade höglönegrupper och mord skulle dessa högerkrafter skapa en ohållbar situation för regeringen. Därefter skulle den falla som ett moget päron. Operationen kallades "Operation moget päron". Militären skulle tvingas, eller övertalas, att gripa in. Utrensningar av de progressiva krafterna skulle sättas in. Efter en viss tid av stabilisering skulle man övergå till civilt eller halvcivilt styre bakom en demokratisk fasad. Allt skulle återgå till den gamla ordningen. Vi vet nu inte om kuppen ingick i en sådan plan, men händelserna passar onekligen in i varandra på ett sådant sätt att uppgifterna från i somras nu får en profetisk karaktär.

För att riktigt förstå vad som har hänt i Chile, vilket motstånd Allende hela tiden mötte, måste man erinra om det politiska klimat som hela tiden rådde allt sedan Allende blev vald till president. Det pågick en hysterisk antisocialistisk kampanj som banade väg för antidemokratiska och fascistiska yttringar i form av sabotage, mord och nu kuppen.

Valkampanjen 1970 var exempelös i sin hets mot vänstern. Under hela valkampanjen överöstes väljarna från 40 privata radiostationer och 20 tidningar av hetspropaganda. Denna terrorkampanj, som den kallades officiellt, utmålade Chile som ett socialistiskt helvete om Allende skulle ta makten. —

Detta tonläge som fanns i kampanjen 1970 har hållits hela tiden i oppositionspressen under Allendes tre år. Den piskades upp med klara lögnar. Regeringen och dess sympatisörer blev till slut legitima skottsälvor för oppositionen. Jag hade själv tillfälle, nu senast i maj, att se med vilken aggressivitet som denna opposition bekämpade till och med en så modest sak som förslaget om att införa

enhetsskola, mycket i stil med svensk modell. Barn skickades ut på gatorna och ungdomar ställde ideligen till med kravaller. Här kan man erinra om att var fjärde elev går i privatskola i Chile. Sex av de åtta universiteten är privatägda. Därför ville regeringen genomföra en enhetsskolereform. Man kan också erinra om att tre kupp försök tidigare har gjorts under Allendes tid. Åkeriägarstrejken i somras, inte den senaste, lamslog Chile. För ett par veckor sedan arresterade man ledaren för "Patria y libertad", som är en fascistisk organisation. Denne ledare erkände att den transportägarstrejken enbart var politisk. Inga ekonomiska skäl låg bakom, den var enbart politisk i syfte att lamslå landet och störta Allende.

I parlamentet, och detta är viktigt, saboterade oppositionen med sin majoritet hela tiden Allenderegeringens projekt. — Dvs. Allenderegeringen fick aldrig en finansiell ram för att bekämpa inflationen och andra åtgärder för att fördjupa jordreformen osv., en sak som ofta glöms bort. Parlamentet gick så långt i sin obstruktionspolitik, att det t. o. m. vägrade regeringen att utnämna ambassadörer i t. ex. Paris, Moskva, Prag och Washington. Man godkände ingen som regeringen föreslog.

Där fanns också aggressionen utifrån som också Krister Wickman har brännmärkt. Han nämnde ITT, Cenni-cot, världsbanken, det totala lånestoppet till Chile från de tidigare stora långivarna. Dock med ett undantag förstås: militärhjälp från USA fortsatte hela tiden. Miljontals dollar kom stridskrafterna i Chile till del. Om USA:s eventuella roll i kuppen ska jag inte tala, men att amerikanska intressen tidigare dokumenterat sin vilja att störta Allende är klart. Det torde onekligen vara det mest väldokumenterade kontrarevolutionära bevismaterial som finns att tillgå. Själva det faktum att oppositionen och kuppmaakarna kände på sig att USA i Allende såg en motståndare måste ju ha inneburit ett

psykologiskt stöd, minst sagt. Allendes motståndare inbillade sig t. o. m. att de gjorde demokratin och den fria världen en tjänst. Det är alltså i det klimatet som Allende hade att möta folkets krav på nödvändiga reformer. Allende har också sagt att Chile inte har någon annan möjlighet än att gå fram med radikala reformer. Vad skulle hända om man försökte störta oss, sade han. Inbördeskrig som skulle kosta tusentals människoliv. Det är denna insikt som håller kuppmaakarna tillbaka, ty de är rädda för vad som skulle komma efteråt. Annars skulle man ha mördat mig för länge sedan. Detta sade han för ett år sedan.

Vad gjorde då regeringen för folket? Det som Chile var tvungen att göra, som Allende sade, det var självfallet att ta itu med den sociala misären. Vart tionde barn dog före ett års ålder. Vartannat arbetarbarn kom ej över tredje klass i skolan. Slummen bredde ut sig. Det existerade en skriande bostadsbrist. Allende började sin regim med att öka arbetarlönerna drastiskt. Han införde prisstopp, bostadsbyggandet ökade, speciellt låginkomstbostäderna. Arbetslösheten sjönk till den lägsta på 20 år. BNP och industriproduktionen ökade, likaså antalet läkarbesök och inskrivna vid läroverk. Barndödligheten gick ner. Allendes regering genomförde till största delen det program som folkfronten lagt fram. Man nationaliserade koppargruvorna, som var så väsentliga för landets inkomster, man nationaliserade bankerna och man påbörjade en jordreform som man aldrig fick avsluta, man hade inga pengar till det heller. Allt detta gjorde Allenderegeringen trots en minoritet i kongressen, trots att kopparpriserna sjönk, trots att utlandet stoppade de stora lånen. Under kristliga demokraten Freis regim hade denne fått det största biståndsanslaget för hela Latinamerika från USA. Han hade en majoritet i kongressen och han hade höga kopparpriser. Under Freis sista år var summan av aktievinsterna

större än summan av arbetarlöner-
na. —

Varför skedde kuppen nu? Det
rådde onekligen en kaotisk situa-
tion. Chile var ett land som var
blockerat utifrån och inifrån pa-
ralyserat av höglönestrejker. Åke-
riägarna, läkarna, tandläkarna,
apotekarna, piloterna, advokater-
na, ingenjörerna, grossisterna, ar-
kitekterna, detaljhandlarna ställde
upp i strejkerna. Inflationen var
galopperande. Det pågick omfat-
tande terror, mord, sabotage och
upplöpp. Åkeristrejken, i kombi-
nation med attentat mot den en-
da huvudvägen från importham-
nen för säd till Santiago, resulter-
ade i att det till slut inte län-
gre fanns att tillgå i Chile, dvs.
man kunde inte baka bröd längre.
Situationen var mogen.

Men samtidigt stod arbetarna
på Allendes sida. Och detta tror
jag är viktigt att framhålla för
det sägs också ofta i pressen här
hemma att Allende har mycket lit-
tet stöd procentmässigt sett och
om man dömer av valresultaten.
Valet 1970: Allende fick 36 pro-
cent på ett ungefär. Då ska man
komma ihåg några ting. För det
första fick endast läs- och skriv-

kunniga över 21 år rösta den
gången. 11 procent av Chiles be-
folkning fick inte rösta den gång-
en. Där måste alltså stort stöd
finnas för en Allenderegering och
dess program. För det andra så
hade den ena presidentkandidaten,
Tomic (kristlig-demokraterna), ett
mycket radikalt program som
kunde tävla med Unidad Popu-
lars program på många punkter.
För det tredje fanns den terror-
kampanj som jag har talat om,
vilken säkert skrämde många väl-
jare. Det fanns mycket mutor
med i bilden också. Man köpte en
röst i slumområdena för 500 es-
cudos. I valet 1971 fick Allende,
trots alla de svårigheter som bör-
jat torna upp sig, 50 procent av
rösterna i kommunalvalet och i
valet i år så ökade Allende som
den första sittande presidenten i
Chiles historia sin andel med en
halv miljon av rösterna och nå-
dde upp till 44 procent — trots
en galopperande inflation i lan-
det. Det finns också andra minst
lika säkra tecken på stöd från ar-
betarklassen till Allende. Demon-
strationer på en halv miljon man
till stöd för regeringen var inte
längre ovanliga i Chile.

Det fanns en organiserad arbe-
tarklass på en halv miljon man.
Det fanns vid sidan av denna LO-
organisation även ett förvånans-
värt stort antal Cordones Indus-
triales, fackligt och politiskt or-
ganiserade grupper som växte upp
i slumområden. Myten om att Al-
lende bara skulle stödjas av en lit-
ten grupp är fel. —

Den internationella solidarite-
ten är vårt sätt att stödja och hyl-
la de som nu försvarar sig själva,
sina liv och demokratin. Den
svenska regeringen har som fram-
gått tidigare klart fördömt kup-
pen. Man har stoppat biståndet
helt och hållet. Det är högerkraf-
terna som har valt våldets väg.
Demokratin tjänade inte längre de
besuttnas intressen. Men Allendes
fredliga reformarbete har lagt
grunden till ett annorlunda Chi-
le. Det har skapat ett outplånligt
intryck hos de breda massorna.
Chile är inte Uruguay, inte Bo-
livia, inte Grekland. Motståndet
kommer att organiseras. Folket
kommer att kämpa vidare för det
uppnådda resultatet. Chiles folk
segrar! Chile-Vietnam unidos ven-
cerán!

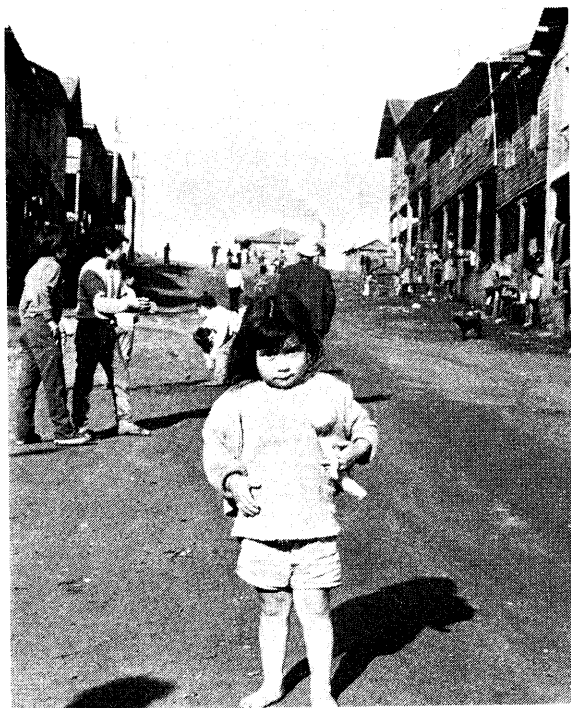
STÖD CHILES KAMP MOT FASCISMEN

Chilekommittén förmedlar bidrag till
motståndsrörelsen

Pg 65 39 28-2

Chilekommittén sprider information om
Chile och stödjer det chilenska folkets kamp
för socialismen genom solidaritetsaktioner,
utgivning av en bulletin, demonstrationer,
debatter m. m.

Medlemsavgiften är 20: —. Adress Gam-
la Brogatan 29, 5 tr, 111 20 Stockholm.

PABLO NERUDAS SISTA DIKT:

**Idag, denna bittra september sjuttiotre,
har historiens alla rovdjur huggit tänderna i våra fanor.
Så mycket blod ni spillt, fetmande på era gods,
rövare, värdiga Satans helvete, tusen gånger köpta
och sålda, hetsade av vargarna från New York,
smärtans glupska maskiner, badande i sina offers blod,
prostituerade handlare med Amerikas säd och luft.
Skoningslösa bödlar, en hop bestickliga tyranner,
som inga andra ideal känner än tortyr och svält
åt det piskade folket . . .**

Juntan fruktade denna begravning. Kyrkogården var blockerad av trupper. Bakom varje grav sågs en hjälm och en kpistmyning. Begravningsprocessionen rörde sig mellan kedjor av soldater och karabinjärer.

Men sorgetåget förvandlades ändå till ett demonstrationståg. Juntan hade officiellt förbjudit tilltalsordet "kamrat", men någon bakom kistan höjde likväl ett handskrivet plakat: "Kamrat Pablo Neruda är med oss idag, alltid!" Och soldaterna vågade inte rycka till sig plakatet. Innan tåget kom in på kyrkogården tog de som följde Neruda till den sista vilan upp Internationalen. Proletärernas hymn klingade som en högtidlig ed till nationalskalden.

Kistan fördes från San Cristóbal, där Neruda hade sin bostad i Santiago, till kyrkogården och skall sedan enligt hans sista vilja överföras till den lilla byn Isla Negro och begravas där — i Isla Negro hade han sin fasta boplats.

... I min lilla transistorapparat jag ständigt bär med mig har jag de senaste dagarna hört att soldater härjat hans hem i Santiago och att hans kista ställdes mitt i förödelsen, öppen för alla vindar. Vindar som kunde föra med sig lukten av Chiles tragedi, lukten av rök, krut och blod. Vid kistan stod hans hustru Matilda och hans närmaste vänner. En AFP-korrespondent frågade änkan varför juntasoldaterna hade förstört deras hem.

— Jag vet inte, jag kan inte förklara det, svarade hon enkelt. Den senaste tiden har vi inte bött

där. Pablo kunde ju inte gå upp för trappan. Men vårt hem i Isla Negro har också skövats.

Bokbålen brinner, tända på juntans order. Soldater finkammar inte bara hemmen, jagar invånarna ut på gatan och skjuter de "misstänkta". De finkammar också biblioteken och boklådorna, ja, t. o. m. bokhyllorna i privata lägenheter. Askflagor svävar i luften som i det fascistiska Tyskland.

T. o. m. den alltid Allende-fientliga Washington Star har uttryckt oro för att det fina statsbiblioteket i Santiago kan komma att skövlas på samma sätt som många kommunala bibliotek redan blivit. Tidningen uttrycker också farhågor för att bokbålen på gatorna kan skapa en ofördelaktig uppfattning (!) om juntan.

— Pablo påverkades starkt av de senaste dagarnas händelser, sade Matilda Neruda till AFP-korrespondenten. De påskyndade utan tvivel slutet. Han kämpade tappert mot sjukdomen, men efter den 11 september gick det snabbt utför. Hans intellekt var klart och han fortsatte att arbeta. En vecka efter fascistkuppen togs han in på en klinik. Han låg sedan på Santa Marias sjukhus i Santiago. Ingen släpptes in till honom. Han förbjöds att ens träffa sina närmaste.

Juntan isolerade Pablo Neruda från yttervärlden till och med som sjuk. De fruktade hans uttalanden.

Pablo och Matilda Neruda bad om politisk asyl i Mexico. Den

beviljades. De stod på passagerarlistan till det mexikanska plan som skulle flyga från Santiago till Mexico den 24 september. Den 23 september kl. 23.30 slutade Pablo Nerudas hjärta slå . . .

Sent en kväll före Nerudas begravning kom till TV-huset i Lima en person som inte uppgav sitt namn. Han bad få träffa redaktören för nyhetsavdelningen. Denne kom ut till honom.

— Jag har fått en försändelse från Chile, sade mannen. På omvägar, över Argentina. Här är den sista dikt Pablo Neruda skrev före sin död. Jag kan inte säga mitt namn, men det är hans dikt.

Han räckte över ett maskinskrivet ark.

Samma kväll lästes dikten upp i TV och sändes i radio i Lima. Nästa dag, då Neruda begravdes, stod den tryckt i den progressiva tidningen Expresso.

Jag frågade en redaktör på Expresso om han säkert kunde säga att Neruda skrivit dikten.

— Det betvivlar jag inte, svarade han. Vi har redan fått bekräftelse från Buenos Aires och Mexico.

Kanske var det denna sista dikt juntans soldater letade efter när de bröt sig in i den store skaldens hem morgonen efter hans död. Kanske sökte de något annat. Men även om de hade hittat dikten och bränt den skulle den inte ha dött. Andra skulle ha skrivit den. Ändå skulle den ha tillhört Pablo Neruda, som delade sitt folks glädje, sorg och kamp.

G. Borovik/APN

170 kvinnor representerande kvinnoorganisationer från 26 olika europeiska länder samlades i Helsingfors 10—12 augusti. Inbjudan har utgått från samtliga ledande kvinnoorganisationer i Finland och hade alltså hörsammats av en rad organisationer. Från Sverige deltog bl a Lisa Mattson, ordförande i Soc.-dem. Kvinnoförbundet, Sonja Fredgardh, ordförande i Centerpartiets Kvinnoförbund, Aja Selander, ordförande i Fred och Frihet, Gunnel Alfvén-Palmstierna, ordförande i Yrkeskvinnors Klubb, från SKV deltog undertecknad.

Europas kvinnoorganisationer har möte i Helsingfors

Tema för konferensen var första dagen "Familj och uppfostran", Lisa Mattson presiderade och Sonja Fredgardh var en av inledarna. Hon indelade sitt anförande i fyra avdelningar: Kvinnans roll i familjen, utbildning för både flickor och vuxna kvinnor, stöd åt familjen i vidaste bemärkelse. Hon framhöll hur t.ex. det moderna jordbruket fordrar tekniska kunskaper, miljoner av kvinnor i världen saknar den enklaste skolutbildning.

Nästa tema var "Samhälle och arbete". Där inledde Valentina Teresjkova (världens enda kvinnliga

kosmonaut och dessutom ordförande i Sovetunionens Kvinno-kommitté). Hon talade om kvinnans ställning i Sovjetunionen och lämnade en hel del intressanta siffror. En är det 31 procent kvinnor i Högsta Sovjet. I de lokala sovjeterna utgör kvinnorna ungefär 50 procent. I folktidningarna utgör de ungefär en tredjedel. I ledningen för fackföreningarna är över en tredjedel kvinnor. Sovjetkvinnans rätt till arbete är fastställt i grundlagen och sovjetkvinnorna vet inte vad arbetslöshet är, de arbetar i stor utsträckning i tekniska yrken som

traditionellt anses manliga, samma gäller lantbruket. Ungefär en tredjedel av ingenjörerna är kvinnor. Teresjkova framhöll att sovjetkvinnorna dock inte var nöjda, en del yrken domineras fortfarande ensidigt av kvinnor. Tio miljoner daghemsplatser är otillräckligt men under den pågående femårsplanen planeras en utbyggnad av 2 miljoner nya daghemsplatser. Olika serviceanordningar skall byggas ut så att de fördubblas i städerna och tredubblas på landsbygden.

En hel dag ägnades den europeiska säkerheten och samarbetet.

Fredskrafternas världskongress

Kongressen blir en mäktig manifestation från hela världens fredskrafter och den har stötts av bl a FN:s generalsekreterare Kurt Waldheim. Man kommer att arbeta i inte mindre än 13 kommissioner. Namnen på dessa kommissioner visar kongressen räckvidd: Fredlig samexistens och internationell säkerhet, Indokina, Mellanöstern, europeisk säkerhet och samarbete, Fred och säkerhet i Asien, Nederstning, Nationell befrielse — kampen mot kolonialism och rasism, Utveckling och ekonomiskt oberoende, Samarbete till skydd för miljön, Samarbete på undervisningens och kulturens områden, Ekonomiskt, vetenskapligt o. tekniskt samarbete, Sociala problem och mänskliga rättigheter, Sam-

arbete mellan statliga och ickestatliga organisationer. Förberedande konferenser har hållits i Dacca (Asiatiska fredskonferensen), Panama, Reykjavik (europeiska säkerhetsfrågor), Basel, Tananarive (Afrikanska fredskonferensen), Bamako, Helsinki (mellanösternfrågor) och ytterligare några platser.

Det fanns ingen förberedd organisation för världskongressen. Den har växt fram ur ett initiativ som togs vid Världsfreds-rådets presidiummöte i Santiago de Chile i oktober 1972.

Militärkuppen i Chile den 11 september och den fascistiska terror där kommer utan tvivel att bli ett centralt tema vid kongressen.

Från svensk sida har framförts önskemålet att en särskild kommission skall behandla situationen i Chile och samordna de internationella solidaritetsaktionerna med den fascistiska motståndsrörelsen.

I Sverige har nu startats en förberedelsekommitté bestående av Stellan Arvidson (Svenska Fredskommittén), Eva Palmaer (Svenska Kvinnors Vänsterförbund), Aja Selander (Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet), Per Eriksen (Svenska fredskommittén), Åke Sandin (Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen), John Takman (Världsfredsrådet). Den svenska delegationen beräknas omfatta ett 20-tal medlemmar. E. P.

Två svenska riksdagskvinnor på kvinnokonferens i Helsingfors: t. v. Sonja Fredgarb, ordförande i centrens kvin-

noförbund, t. h. Lisa Mattson, socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande, i presidiet.

Helvi Sipilä, biträdande generalsekreterare i FN, höll inledning. Hon framhöll att FN givetvis är en organisation uppbyggd av stater men att det är av största vikt att samarbeta med och konsultera olika organisationer tex kvinnoorganisationer. Hon beto-

nade vikten av det internationella kvinnoåret 1975 som proklamerades av FN i december 1972. Under detta år skall man intensifiera arbetet på följande områden: Främja strävanden för jämlikhet mellan män och kvinnor, öka kvinnornas deltagande och inflytande inom kulturella, sociala, ekonomiska områden på alla nivåer, erkänna vikten av kvinnornas ökande medverkan till skapande av vänskapliga förbindelser och samarbete mellan staterna för att säkra världsfreden.

Franska delegaten dr Jeanne Chaton kom i sitt anförande med en bister fråga: Utnyttjar kvinnorna i Europa verkligen de utbildningsmöjligheter som finns? Dr Chaton hade samlat siffror som visar hur den ökande kvinnliga andelen av arbetskraften fört med sig att kvinnorna får de sämst betalda arbetena. Ändå ökar den kvinnliga kompetensen oavbrutet. Endast inom lantbruket minskar kvinnans andel, och det är till följd av lantbrukets mekanisering (enda undantaget är Väst-

tyskland). I Frankrike är hälften av den intellektuella arbetskraften kvinnlig, men bara 10 procent av dem finns i ledande befattningar medan procenten för män är 35.

I ett uttalande från konferensen konstaterade man att det var första gången i Europa som kvinnoorganisationerna samlats på så bred front för att diskutera gemensamma problem. Deltagarna representerade olika politiska riktningar och också icke-politiska organisationer. De var eniga om att deras organisationer måste arbeta för en fredlig samexistens mellan nationer med olika sociala system och att arbeta för ökad kulturellt utbyte och ekonomiskt och vetenskapligt samarbete mellan Europas stater. Kvinnoorganisationerna skall understödja alla initiativ för att stärka arbetet för fred och säkerhet. Ett sådant initiativ är Världskongressen för fredskrafterna, som skall äga rum i Moskva 25—31 oktober i år.

E. P.

Ny Dag

— det socialistiska alternativet i svensk press
— ökar snabbt!

REPORTAGE ● DEBATT ● KULTUR ● KOMMENTARER som du inte finner i monopolpressen.

NY DAG

— vpk:s tidning — utkommer onsdagar och fredagar. Köp den hos din tidningsförsäljare eller ring 08/52 00 95 och prenumerera. Provprenumeration till årets slut kostar 20: —.

FÖRLÅT DEM ALDRIG

Två intervjuer av Lotta Forsman

Bouaphone Phimmasone är 23 år gammal. Hon kommer från Laos och har redan hunnit bli krigshjälte och dekorerad två gånger. Hon är väldigt blyg och vill inte gärna tala om sej själv, hon talar däremot gärna om befrielsekampen och kvinnans kamp i Laos.

"I det gamla Laos hade kvinnan ingen yttranderätt, hon fick inte tala. Hon fick inte göra någonting, men när Neo Lao Haksat började befria områden i Laos fick vi utbildning och fick tala." På frågan om hur det kunde komma sig att Neo Lao Haksat omedelbart tog upp kvinnans problem, när det bara satt män i centralstyrelsen, fnissar hon. — Men det är väl klart, dom förde ju en riktig linje. Inte kan man väl hålla hälften av ett lands befolkning utanför kampen.

Barnen i Laos börjar skolan när dom är sju år. Utöver de vanliga skolämnena lär man sig om hjältar som har kämpat för folket och sitt land. När barnen är 15 år gamla räknas dom som vuxna och gör samma uppgifter som de äldre. "Men det är mycket svårt att

uppföstra barnen, vi har ju bomber över oss."

"Vi kvinnor har samma ställning som männen, vi deltar i slag, vi transporterar mat till fronten, vi sköter byarna, vi passar barnen åt varandra så att vi kan delta i den militära kampen. Vi kämpar sida vid sida med männen i den militära kampen, dessutom har vi kvinnokompanier. Det kvinnokompani som jag är ledare för är inom artilleriet, och vi har haft flera slag på krukslätten. Livet i armén är mycket hårt. Man måste snabbt avgöra fiendens förflyttningar för att hinna ta skydd.

— Jag tänker nu berätta lite om hur vi för den politiska kampen i Laos. I området Saka Phokhoum i byn San Phakeng hade den amerikanska propagandan spritt ut att Pathet Lao's kämpar var ohyggligt fula och moraliskt förfallna. Folket i byn trodde att Pathet Lao hade långa öron, långt, okammat hår, levde i gruppsex utan att vara gifta och var grymma. När vi befriade byn, flydde befolkningen i skräck upp i bergen. Vår första uppgift var då att

hitta dom ansvariga i byn, för att få dom att övertala folket att komma tillbaka. Sedan genomförde vi ett hårt politiskt arbete och förklarade för befolkningen vad Neo Lao Haksat var. Bönderna blev då mycket nöjda och skickade sina barn till vår skola."

— 1962 blev min by befriad, först då fick jag gå i skola. Mellan 1966—68 var jag sjuksköterska. Under den tiden genomförde USA-imperialisterna sitt specialkrig, och när jag såg krigets verkningar, tyckte jag inte att det räckte med att vara sjuksköterska, så jag gick med i befrielsearmén. Det var 1969. Jag har varit med om åtta stora slag, främst på krukslätten.

Till sist säger hon: — Laos är ett litet land, som är strategiskt viktigt för USA-imperialisterna, och dom har ännu inte givit upp hoppet om att erövra Laos. Trots att det finns ett fredsavtal är det ideliga kränkningar mot detta, och vi måste vara mycket försiktiga. Som ni vet är det vår högsta önskan att leva i fred, vi älskar ints alls kriget. Kvinnoenheter kommer att hållas samlade, men naturligtvis delta i produktionen. Vi måste vara samlade för att möta ett eventuellt nytt angrepp.

Fången Le Trung, 4 år

När Le Trung greps bodde han i södra Vietnam. Han greps av saigonsoldaterna. Han var då 4 år gammal. Egentligen skulle dom ta hans mamma, men när hon inte var hemma tyckte dom väl att det gick lika bra med ett litet barn. Le Trung låstes ensam in i en bur i två månader, buren var så liten att han inte kunde stå upp. När han kom ut ur buren kunde han inte tala eller gå. Ingen kan väl föreställa sig den skräck och fasa Le Trung upplevde. Man kunde ju tänka sig att han släpptes, eftersom han ändå var stum. Nej — ingalunda. Ska man förstöra ska man göra det grundligt.

Han fick sitta i tre år i fängelse. Han släpptes i maj 1973 tillsammans med 200 kvinnliga fångar. Nu ligger Le Trung på ett sjukhus i de befriade områdena i Quang Tri. Ingen vet om han kommer att klara sig.

Historien om Le Trung fick jag höra av Le Thi Do den 4 aug. i år. Det var Le Thi Do som tog med sig Le Trung ut ur fängelset när hon blev frigiven tillsammans med de 200 andra fångarna. Annars — om hon inte lyckats slita med sig Le Trung — hade han väl ännu suttit i fängelse.

Fängelserna i södra Vietnam är finansierade av USA. Det är alltså dom som har det yttersta ansvaret för att Le Trung sitter där. Utöver Le Trung satt det 300 barn

i detta fängelse, som antingen hade fötts i fängelse eller gripits.

För oss är det ofattbart att man kan göra något så här — att plåga barn — systematiskt. Men för USA-imperialisterna och saigonjuntan är det fullständigt självklart.

Le Trung och alla hans små olycksbröder och systrar är presumtiva fiender till Pentagon och saigonjuntan, och som sådana skall dom antingen hjärntvättas eller elimineras.

Vad "världens största demokrati" och deras hantlangare gör med barn och folk i Vietnam kan vi aldrig förlåta dom för. Det är det grövsta brott man kan göra så är det att systematiskt förstöra barn.

"Ingen skam göra en bra affär," sa Lundström började handla i Konsum.

Hör du till dom som menar att återbäringen i Konsum inte är något att räkna med?

Varför sitter man då i en och en halv miljon hushåll och räknar ihop kvitton varje år, tror du?

Småslantar förresten — i år delade konsummedlemmarna på 155 miljoner kronor!

Köptrygghet — återbäring

En kraftig "jämlighetssatsning" pågår just nu i Kristianstads län. Fyra industrier ska nu när deras nyanställningsbehov ökar i takt med konjunkturen anställa fler kvinnor än de brukar!

Initiativtagare är Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor i samarbete med den lokala länsarbetsnämnden. Idén är att tillvarata kvinnors intressen av att få arbete nu när fabrikena börjar anställa folk igen. Birgit Lundin presenterar projektet och har också intervjuat fyra kvinnor som deltar i det.

Satsning på jämlikhet

Anledningen till att försöket förlades till Kristianstads län är att det har lagom storlek, så att arbetsförmedlingen klarar av det och att yrkesverksamheten bland kvinnorna är låg. Det finns en stor dold arbetslöshet, inte bara beroende på bristen på jobb, utan också på bristande barntillsyn och dåliga kommunikationer till kranskommunerna. Kvinnor är som bekant inte bilburna.

De företag som deltar i projekten är Saab-Scania i Sibbhult, AB Modulent konstruktioner i Hässleholm, JI-TE AB i Ästorp och Ifö-verken i Bromölla. Sammanlagt behövs 500 nya arbetare.

Industriarbete hör som bekant till de arbeten som är minst eftertraktade. Varken män eller kvinnor vill arbeta i fabrik. Det är svårt att få tag i de begärliga unga männen och det är impopulärt att importera utlänningar. Företagen måste därför ändra sin rekryteringsbas för att få folk.

Så ovilliga är företagen ändå att anställa kvinnor att de har måst övertalas att ställa upp på projektet. Sekreteraren i jämlikhetsdelegationen, Anna-Greta Leijon, betecknar det som ren självbevarelsedrift att de ställer upp.

Hon berättar också att de jobb som det blir fråga om är sådana som inte kräver speciellt lång utbildning, med andra ord, jobb, som brukar gå under beteckningen skitjobb.

Projektet går till så att länsarbetsnämnden har skickat ut en enkät till alla hushåll i trakten — även landsbygden. Kvinnorna får sedan anmäla sitt in-

tesse. Företagen har så valt ut lämpliga sökande till informationsdagar.

Den del av projektet som pågår på Iföverken inleddes i augusti. Den enkät som skickades runt till hushållen hade inte gått ut då. Företaget tog därför kontakt med kvinnor som själva hade tagit kontakt med Ifö för att höra om där fanns något jobb. Resultatet blev att 17 kvinnor, varav 4 utländskor började "prya". De flesta hade ju tidigare erfarenheter av industrijobb och visste därför ungefär vad de ville ha. De kunde därför snabbt bestämma sig och flera av dem blev därför fast anställda innan pryotiden hade gått ut. 13 av dem är nu anställda.

Den andra pryotiden påbörjades i september, också med 17 kvinnor. De som nu deltar är de som svarat på enkäten. Av dem som intresserar sig för Iföverken blev bara de som bor i eller alldeles i närheten av Bromölla uttagna att komma på informationsdagarna. Enligt personalchefen Lennart Kroon är de flesta kvinnor som har halvvuxna barn och vill komma ut på arbetsmarknaden igen.

De tre första dagarna ägnas åt information. Iföverken, Länsarbetsnämnden, Skolöverstyrelsen och fackföreningen informerar om arbetsmarknaden och olika former av arbetsmarknadsutbildning. Därefter får kvinnorna — avlönade av AMS — gå runt och "prya" på olika avdelningar inom fabriken.

De flesta kvinnorna får utbildning av fabriken i vanlig ordning, men den så kallade femkronan blir aktuell för somliga, berättar Lennart Kroon.

Fotografier: Birgit Lundin

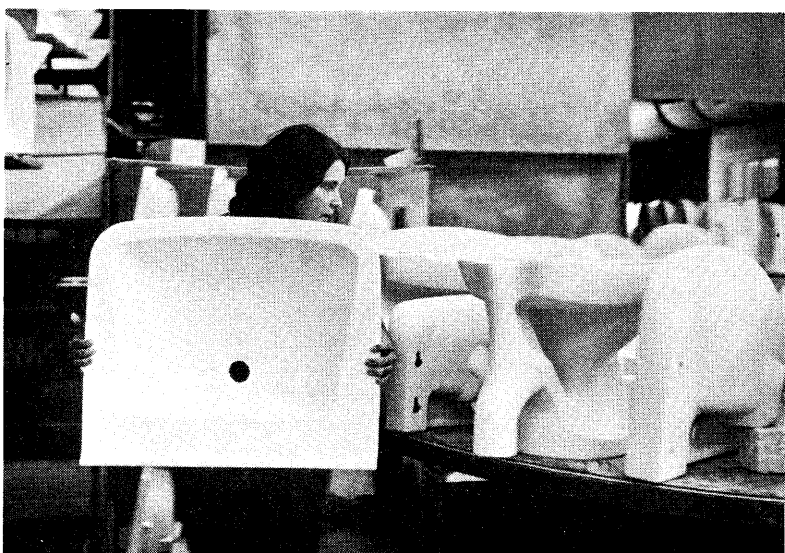
I Bromölla bor det ungefär 10.000 människor. Halva den arbetsmarknad de har att röra sig på består av Ifö-verken. Iföverken tillverkar bland annat isolatorer till högspänningsledning, sanitetsgods, alltså toaletter och tvättställ, bidéer och liknande. Fabriken är dessutom storfabrikant av elektriska proppar.

I fabriken är 30 procent av personalen kvinnor. Kontoret är traditionellt könsfördelat. De fabriksjobb som kvinnorna tidigare har varit hänvisade till har varit de traditionella: sortering, putsning och så vidare. Arbetsvärderingsmässigt de som betalas lägst, naturligtvis.

Den råa muskelstyrkan är mer gångbar än det uthålliga tålmodet med monotona arbetsmoment.

I fabriken arbetar också en del utlänningar som företaget importerat. Företaget brukar åka på rekryteringsresor till Norrland och andra ställen.

De jobb som nu blir aktuella för kvinnor är svarvning, gjutning, glasering, paraffinering och slipning.

Raija Laytinen, 18 år

Raija Laitynens arbete består i att flytta sanitetsgodset från bandet till det runda roterande bordet, varifrån de sedan ställs på vagnarna som går in i glaseringsugnarna.

Från det löpande bandet till det snurrande bordet flyttar Raija Laitynen, 18 år, tvättställ och toaletter hela dagarna. Hon fastnade direkt för det här jobbet när hon pryade. Hade det inte varit intressant och se andra delar av fabriken också?

— Nej, det tycker jag inte. På det här sättet behöver jag ju inte veta hur det är på annat håll och det kan ju vara skönt.

Från bordet flyttas sanitetsgodset upp på vagnar som går in i glaseringsugnarna. Det är ett tungt arbete, som kräver ständig passning. Ingenting får gå förbi på bandet. Lönemässigt ligger jobbet i grupp 3.

Raija kan mycket väl tänka sig att stanna kvar. Hon har också tänkt sig att gå på kurser och

eventuellt så småningom bli förman. Hennes mamma, som arbetar på fabriken i Olofström, är förman där, den första kvinnliga.

— Jag trivs här. Omklädningsrummen är bra och duscharna. Kompisarna är fina. Jag blev förberedd på att männen skulle vara negativa, men det tycker jag inte alls att de är.

Tidigare har hon arbetat som hembiträde, på skofabrik i Sölvesborg och i handelsträdgård på somrarna. Om hon fick välja fritt skulle hon ägna sig åt handikappsjukvård.

— Tidigare var jag med i URK och var på läger med handikappade och det trivdes jag med. Jag tycker om att vara till nytta, att folk behöver mig.

Jag får träffa fyra kvinnor på Ifö. Två väljer personalchefen ut och två tar jag själv initiativet till. Han vill gärna att jag sitter inne på hans kontor och intervjuar dem. I det ena fallet går han ut, i ett annat höll jag mig ute, men i två fall satt han och pratade i telefon i samma rum, av och till. Åtminstone den ena kvinnan vänder sig delvis till honom när hon svarar på mina frågor. Intervjusituationen känns sjuk.

Ingen av dem som jag pratade med ville egentligen arbeta i fabrik. De tre svenska flickorna angav brist på utbildning som skäl till att de inte sysslade med det som de egentligen ville. Den polska kvinnan hade annan utbildning, men tvingats anpassa sig till arbetsmarknaden i Brommälla.

Alla fyra tyckte det var viktigt att vara med i fackföreningen, i det här fallet fabriksarbetareförbundet. Det är en trygghet, anser de, om man skulle bli arbetslös.

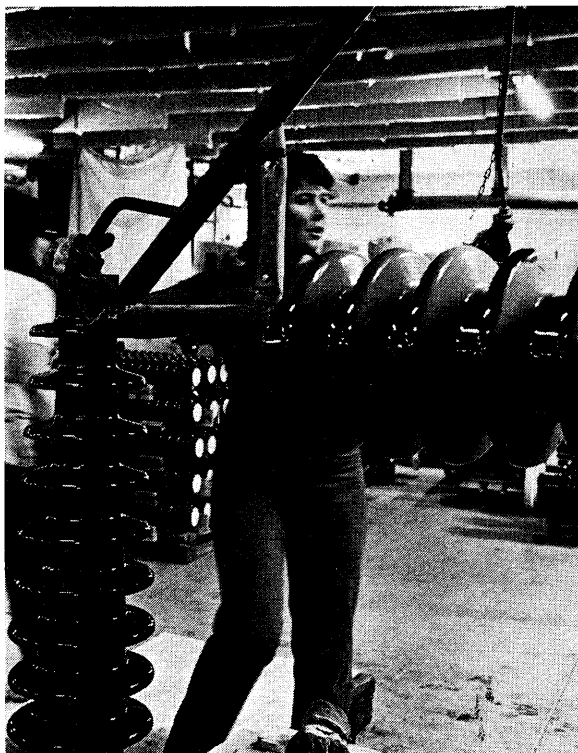
Om projektet tycker de ungefär så här: Det är bra att man får komma hit och känna sig för utan att känna sig tvingad att stanna kvar. De tycker inte heller att man borde göra någon skillnad på mäns och kvinnors förmåga att arbeta.

Personalchefen, Lennart Kroon, säger att företaget genast tyckte att förslaget var bra, när Länsarbetsnämnden tog kontakt. Han medger att företaget använt sig av gamla fördomar för att få män på de bäst betalda jobben.

Det här låter tjugigare än vad det är; Anna-Greta Leijon, som är sekreterare i delegationen, har berättat hur svårt det har varit att få med företagen på projektet. "Det är för tungt", "det går inte", "vad ska karlarna säga", "gärna något annat företag, inte det här" är en del av de spåniga argument som företagsledningarna använt för att få slippa vara med.

Att Iföverken inte är särskilt villigt att satsa på kvinnor märks också av det faktum att det inte finns mer än 60 platser på daghemmet. Med det inflytande på den kommunala politiken som företaget utan tvekan har, skulle det mycket lätt ha kunnat ordna frågan. I kommunen har socialdemokraterna majoritet — som bekant har partiet jämlikhet och barntillsyn på sitt program.

Hur uppenbart Iföverkens inflytande är på den kommunala politiken visas av att sossarna i förra valet ansåg sig kunna nominera Iföverkens VD till fullmäktige. Förfarandet hade kanske lyckats om han varit medlem i partiet, men det ansågs inte nödvändigt. Pressen och opinionen tyckte dock att det var lite väl magstarkt.

Birgit Julleson sköter maskinen som slipar de här isolatorerna i kortändarna. Den som hon håller i är just färdig-slipad.

Birgit Julleson, 32 år

Birgit Julleson, 32 år, kommer direkt från en konservfabrik där hon skar sill hela dagarna.

— Sillukten fanns alltid kvar i kläderna och på huden. Den gick aldrig bort.

— Jag flyttade i samband med min skilsmässa och fick det här jobbet i Bromölla, så jag har inte bott här så länge.

— Det första ställe jag pryade på var vid den slipmaskin jag nu arbetar vid. Jag trivs så bra med den att jag beslöt stanna kvar. Jobbet är inte stressigt och det är inte svårt att hinna med. Men det är ganska tungt, jobbet ligger i grupp 4 och bullernivån är hög. Därför har jag proppar i öronen

hela dagarna. Det är skönt att få vila öronen när jag går hem.

Birgit jobbar tvåskift. Ena veckan mellan 6 och 14 och andra veckan mellan 14 och 22.

— I början var jag negativ till skiftet, men nu tycker jag att jag hinner med mera. Jag får lediga eftermiddagar och förmiddagar då jag kan sköta allt som måste göras hemma och på det sättet hinner jag vara mer tillsammans med mina barn.

— Jag har tre barn, två som går i skolan och ett som jag lyckades få in på daghemmet. Barnen tycker det är bäst när jag jobbar det tidiga skiftet, för då är jag ju hemma på eftermiddagarna.

Birgit tycker det här projektet är en bra idé. Jag behövde inte känna mig tvingad att ta det här jobbet när jag började prya, säger hon. Hon tycker också den information som kvinnorna fick i början av pryotiden var viktig och nödvändig. Jag fick lära mig saker om arbetsmarknaden som jag inte hade vetat tidigare, säger hon också. Om fler kvinnor skulle gå på sådana kurser, skulle vi ha det lättare.

De kvinnor med barn som lyckats få ett arbete i Bromölla, får till största delen lita på svärmödrar, svägerskor och liknande. Eller vänta med att arbeta tills barnen har vuxit upp.

— Nu är ju fördelningen på arbetsmarknaden väldigt skev. Och i riksdagen sitter ju nästan bara karlar.

Hon tycker att man inte borde göra någon skillnad på män och kvinnor på arbetsmarknaden. Vi kan ju i stort sett göra samma jobb, säger hon. Men själv vill hon inte avancera till förman. Hon tycker det verkar vara besvärligt att vara mellanhand mellan dem som är ovanpå och dem som är under.

Det innebär inte att hon är missnöjd med de förmän som nu finns. Hon tycker de är bra liksom kamratskapet för övrigt. Männen var lite negativa i början, men de har accepterat henne nu.

Men daghemmet har bara öppettid mellan 6.46 och 18.30 och det innebär att det minsta barnet blir utan vård flera timmar om dagen. Det har hon löst så att hennes svägerska tar hand om barnet tidigt på morgonen och på kvällen.

Daghemsavgiften ligger på omkring 150 kronor i månaden och det är ungefär vad hon får i underhåll. Birgit tycker bland annat därför att daghemsavgiften skulle vara avdragsgill i deklarationen.

Det blir också problemen om barnen blir sjuka. Före klockan åtta kan hon inte få någon kommunal hemhjälp som kommer och tar hand om barnen.

— Det ska ju visserligen bli tillåtet nästa år att sjukskriva sig om barnen blir sjuka, men det blir visst tio dagar och det är ju inte mer än tre dagar per barn.

Hur långt räcker det?

Längre tillbaka i sitt liv har Birgit arbetat i affär och varit hemmafru. Huvudorsaken att hon nu arbetar, säger hon, är att hon tjänar pengar. Men ändå skulle hon inte vilja vara hemmafru igen, det är för tråkigt.

Om hon fått välja fritt, skulle hon istället för fabrik ha valt sjuksköterskeyrket. Om hon inte fått det här jobbet skulle hon ha sökt in på sjuksköterskeskolan, men i och med att jobbet kom, kan hon inte få pengar från AMS till utbildningen.

Gun Åsén, 35 år

Gun Åsén, 35 år, är den enda pryon som jag träffar. Hon har inte aktivt sökt sig ut på arbetsmarknaden. Visserligen gått och tänkt att hon kanske så småningom skulle börja arbeta, men inte så mycket mer.

När enkätappen från Iföverken kom i brevlådan svarade hon och kom med i informationskursen.

Gun har tre barn, varav ett är i förskoleåldern. Nu medan hon pryar tar hennes svägerska hand om den minsta och har lovat att göra det sedan också om hon börjar arbeta fast.

Gun vet ännu inte om det går att ordna med deltid, som hon tycker är lagom. Villkoret från fabriakens sida är att hon hittar någon att dela ett skift med.

Med tre barn hemma och en karl tycker hon att det blir för

mycket jobb med heltid. Visserligen får hon mer hjälp hemma nu när hon arbetar hela dagarna, men hon tycker ändå att det blir för tungt.

Det jobb som hon gör nu trivs hon inte riktigt med. Det är ett upppassningsjobb till de som sätter tvättställen på bordet och vagnen in till ugnen. Hon ska bland annat ställa upp stöden till godsen på hyllor, och det är hon lite för kort för.

Hon ska prova på en del andra avdelningar. Bl. a. vill hon se hur det är på isolatoravdelningen.

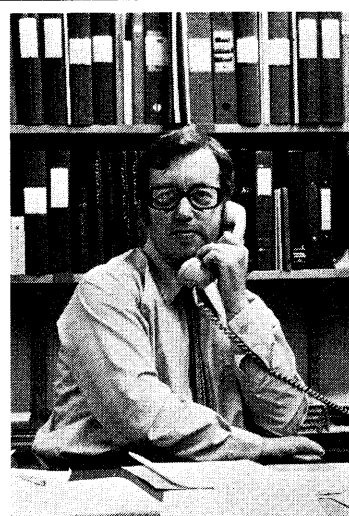
Gun är väl inte så mycket beroende av pengarna hon kommer att få när hon arbetar. Hon vill mest komma ut och träffa folk, få något att göra. Det är långsamt i längden att gå hemma hela dagarna. Hon tror också att det är bra för barnen, att de inte blir så modersbundna, om mamma förvärsarbetar. Guns minsta flicka är nu ledsen på morgnarna när hon går iväg till jobbet, men det tror hon går över med tiden. De äldre barnen är mer självständiga och reagerar inte speciellt.

Gun tycker det här projektet är bra. Man får bestämma sig i lugn och ro. Det är bra, tycker hon också, att kvinnor får göra fler jobb nu än förut. Fast alla jobb kan vi ju inte göra, säger hon. Men å andra sidan är det ju skillnad på män och män också, tillägger hon.

— Jag har inte tidigare sökt något jobb och jag tror inte heller att jag skulle ha fått något. Af-färsjobb och sådant går nog mest genom kontakter, tror jag.

Om Gun hade fått välja helt fritt, skulle hon ha blivit reklamtecknare.

— Jag slutade skolan som femtonåring, med dåliga betyg. Jag tror inte att det är någon idé för mig att utbilda mig nu, om jag överhuvud taget kommer in någonstans. På den tiden, det är ju 20 år sedan, var det inte tal om att man skulle studera vidare, det var bara att börja jobba meddet-samma efter skolan. Nu så här efteråt tycker jag att det är synd.

Lennart Kroon, personalchef på Iföverken, fullmäktigeledamot (s).

Lennart, personalchefen, socialdemokratisk fullmäktige med diskret Lionsnål i kavajuppslaget, är den som från företagsledningens sida sköter projektet. I korridoren hittar jag en lista över de som sitter i anpassningsgruppen. Anpassningsgruppens uppgift är att se till att alla kan samsas. I det här projektet ska gruppen se till att de manliga arbetarna inte får hysteriska utbrott av att se kvinnor vid sin sida på arbetet. Som företrädare för "arbetsgivaren" hittar jag Lennarts namn. När han berättar för mig om företaget anlägger han en förtro-lig ton när han berättar att han egentligen företräder arbetarnas intressen.

Arbetsförmedlingen har öppnat tillfälligt kontor i Bromölla just för det här projektet. Mannen som sköter det kommer på besök när jag är där och Lennart tillåter sig att längtansfullt fråga när han kan få någon man-lig arbetskraft.

Senare frågar jag Lennart om företaget söker just män när de rekryterar folk.

— Nej, säger han beklagande. Det är lite besvär-ligt, för det finns ju fortfarande jobb som bara kan ut-föras av män.

På Iföverken pågår försök med månadslön. Det vill säga, $\frac{3}{4}$ av lönen är fast och resten är ackord. Den fasta lönen är indelad i fem grupper, 1 har lägst och 5 har högst lön. Mellan grupperna skiljer 130 kronor, alltså ungefär 520 kronor totalt mellan högsta och lägsta. De flesta jobben som nu erbjuds kvinnor ligger i grupp 3.

En konstruktör följer "jämlikhetsprojektet". Han ska studera vad som kan vara för tungt för kvinnorna, om en del moment kan göras om osv. Bland annat gäller detta truckförare, säger Lennart. Deras jobb innehåller en del lyftmoment, som vi försöker konstruera bort och sedan kan vi anställa kvinnor där också, berättar han.

*Irena Persson
paraffinerar
isolatorerna i
bägge kortsidor
med hjälp av
en drejskiva.*

Irena Persson, 24 år

Irena Persson, 24 år, van industri-
arbeterska, gick arbetslös ett år
innan hon fick chansen att börja
prya på Iföverken. Nu är hon
anställd och det arbete hon utför
— tidigare enbart förbehållet män

*Vid lunchen på ortens ho-
teltell — ägt av Iföverken —
talar vi om lokaliserings-
problematiken. Lennart är
missnöjd med norrlänningar-
nas syn på sin hembygd. De
är nationalromantiker, an-
ser han. De tror att det kan
finnas fabriker och jobb var
som helst i landet. Nej, se
på smålänningarna, de fin-
ner det fullständigt naturligt
att de måste lämna sin hem-
trakt för att få arbete. Fem
eller femtio mil spelar ingen
roll, flytta måste man. Förr
flyttade ju också norrlän-
ningarna villigt och jag har
personligen träffat många
som trivs alldeles förträff-
ligt härnere, berättar han.*

— går ut på att paraffinera och
grusera isolatorer till högspän-
ningsledningar. Hon lägger på
smält paraffin med en pensel på
isolatorernas kortsidor, ett inte
speciellt tungt jobb. Gruseringen
är inte heller tungt, men det mäs-
te gå undan, så hon känner sig
ganska stressad av den.

Tidigare arbetade hon på Vol-
vos fabrik i Olofström i ett och
ett halvt år. Hon trivdes i och för
sig bra med arbetet, koppling och
lödning, men slutade på grund av
sin migrän. Den fick hon av allt
buller och slammer och den evi-
ga skvalmusiken som ringde i öro-
nen hela dagarna.

Arbetet i Olofström var hen-
nes första i Sverige. Hon är pol-
ska, från Posan', och gift med en
svensk. Utan att kunna många
ord svenska fick hon arbete efter
en månad här.

I Polen arbetade hon som chef
för en livsmedelsaffär och stude-
rade samtidigt på handelsskola.
Hon har inte tänkt att stå i fabri-
ken hela sitt liv, utan så småning-
om tänker hon öppna någon form
av affärsrörelse.

Hennes arbete ligger i lönegrupp

2. Hon tycker inte det spelar så
stor roll i vilken grupp lönen lig-
ger, det jämnar ut sig när skat-
ten är dragen anser hon.

— Men paraffineringen är väl-
digt dåligt betald. Det kunde gott
vara bättre.

Irena står och arbetar hela da-
garna. — Jag tycker inte det är
påfrestande, säger hon. Man får
ju ont av att sitta hela dagarna
också. Men vi skulle gärna vilja
sitta på stolar när vi fikar. Vi
har blivit lovade, men de har inte
kommit ännu.

Hennes migrän är mycket bät-
tre nu. Men ljudnivån är rätt hög
här på Iföverken också, så när
hon känner att ett anfall är på
väg, sätter hon på sig öronskydd.

— Det är inte kul att ha dem
på sig hela dagarna, jag vill prata
med folk, inte stå isolerad för mig
själv hela dagarna.

Den byggnad där Irena står, är
stor, luftig och ljus. Lokalerna är
renoverade och ger ett förhållan-
devis fräscht intryck. Men Irena
berättar om lerdammet, som hela
tiden finns i luften, orsakar eksem
hos många. Men själv har hon
klarat sig.

— Min arbetstid är lika varje
dag. 7.30—16.30 med en timmes
lunch. Fikarasten på förmiddagen
är 6 minuter, men det hinner ing-
en med. Alla löser det genom att
starta rasten fem minuter tidigare
och avsluta den lite efter. På ef-
termiddagen tar de sig också en
fikarast.

Irena har ett barn, som hennes
svärmor tar hand om. Hon bor i
Näsum, som ligger lite grand
utanför Bromölla och åker in med
bussen varje dag. Henne man ar-
betar i Olofström och åker också
buss. De har en bil, men den läm-
nar de hemma av ekonomiska
skäl.

Irena och hennes man går inte
ut och roar sig så mycket. Det är
så dyrt.

— I Polen gick vi ut mycket
mer. Vi gick på operetter, teater
och på restaurang. I Polen tjänar
man inte så mycket pengar, men
skatterna är inte så höga där och
det finns heller inte så mycket att
göra av med pengar på.

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor

Ungefär vid årsskiftet inrättades *Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor*. Delegationen får ses som ett resultat av de senare årens intensiva protester från kvinnorna och den debatt som flammade upp i slutet av 60-talet.

Det är svårt att ännu ha någon åsikt om delegationen eftersom den utträttat så lite. Projektet i Kristianstads län är deras första initiativ.

Det man kan konstatera idag är att den är chefd av en man — Thage Peterson — och har ytterst vaga direktiv. Sekreterare är en kvinna, Anna-Greta Leijon, som har en sekreterare till sin hjälp.

Delegationen består av fem personer:

Thage Peterson, ordförande, går allmänt under benämningen "en av Palmes pojkar", riksdagsledamot och tidigare chef för Folkets Husföreningarnas Riksorganisation.

Gertrud Sigurdson, sekreterare på LO:s informationsavdelning, huvudsakligen sysselsatt med familjepolitiska frågor, riksdagsledamot, suppleant i socialdemokratiska partiets VU, vice ordförande i Arbetsmarknadens kvinnonämnd.

Gustav Persson, kommunalråd på socialroteln i Uppsala, tidigare LO-sekreterare i bl a familjepolitiska frågor, vice ordförande i LO:s familjeråd och ledamot i AKN.

Elisabeth Sandberg, sekreterare vid Stor-Stockholms planeringsnämnd, där hon sysslar med samarbetsfrågor, medförfattare till "Program för jämlikhet mellan kvinnor och män" för Stockholms kommuns kommitté för kvinnofrågor, ledamot i socialdemokratiska kvinnoförbundets familjepolitiska arbetsgrupp.

May-Britt Carlsson, ombudsman på TCO, ansvarig för de familjepolitiska frågorna och sekreterare i TCO:s familjepolitiska nämnd, tidigare sekreterare i TCO:s nämnd för kvinnofrågor och medförfattare till dess rapport "Familj och samhälle".

De direktiv som delegationen arbetar efter är som sagt vaga. Anna-Greta Leijon anser att det är en fördel för delegationen. Den får därigenom ökad handlingsfrihet och möjligheterna till egna initiativ ökar, säger hon.

Delegationen bör

- fördjupa och utveckla den helhetssyn som skall vara vägledande för regeringens politik för jämställdhet mellan män och kvinnor och föreslå åtgärder för att förverkliga denna politik,
- stimulera och stödja myndigheternas arbete för jämställdhet mellan män och kvinnor,
- stimulera och stödja åtgärder i detta syfte inom

landsting, kommuner, organisationer och näringsliv,

- verka för att likaberättigandets principer utbredd och får prägla värderingar och attityder på olika områden av samhällslivet,
- därvid samverka med folkrörelser och organisationer till en bred studie- och upplysningsverksamhet till stöd för jämställdhet mellan män och kvinnor,
- bedriva undersöknings- och forskningsarbete av betydelse för jämställdheten mellan män och kvinnor samt bevaka övrig pågående verksamhet på området.

Till sin hjälp att genomföra de här direktiven har delegationen en sk stor delegation som består av företrädare för vissa myndigheter och organisationer enligt nedan. Delegationen kan också anlita experter och tillsätta arbetsgrupper och referensgrupper för särskilda uppgifter.

I stora delegationen finns företrädare för: LO, TCO, SACO, SAF, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Statens Avtalsverk, AMS, Socialstyrelsen, Skolöverstyrelsen, Universitetskanslersämbetet, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Folkpartiets kvinnoförbund, Centerpartiets kvinnoförbund, Moderata kvinnoförbundet, Fredrika Bremerförbundet, Husmodersförbundet och Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

Till för alldeles nyligen sedan fanns inte SKV med. Delegationen ansåg sig inte betjänt av synpunkter från andra än partiernas kvinnoorganisationer. Och så Fredrikorna och husmödrarna förstås. Grupp 8 verkar nästan opassande att nämna i sammanhanget. Andra utomparlamentariska grupper vore väl ännu mer otänkbara.

Det här ger en föräning om att den socialdemokratiska parlamentariska linjen i kvinnofrågan kommer att följas. Den starka opinionen både från partiets eget kvinnoförbund och från höger och vänster samlas upp i handen på "en av Palmes pojkar". Det finns stor risk för att delegationen blir ett utanpåverk, ett sätt att genomföra skenreformer för att tysta opinionen. Ett sätt att gömma besvärliga frågeställningar i "pågående utredningar".

Hur lättvindigt Thage tar på opinionen visar tydligt hans påstående inför det projekt som nu pågår i Kristianstads län:

"Somhället, arbetsgivarna och de fackliga organisationerna måste hjälpas åt för att öka möjligheterna för kvinnorna att få förvärvsarbete. Praktiska hinder såsom bristande barntillsyn, dålig arbetsmiljö och dåliga kommunikationer måste tas bort."

B. L.

Nordiska Sommaruniversitetet, NSU, startade för ett år sedan en studiekrets om kvinnoförtryckets karaktär under senkapitalismen. Kvinnor från hela Norden deltar i arbetet. De flesta är aktiva också inom kvinnorörelsen och ställs inför inte bara teoretiska utan också praktiska problem: Hur ska vi nå andra kvinnor? Är dubbelorganisering på gott eller ont? Kan vi slå en brygga mellan feminism och marxism? Barbro Werkmäster rapporterar.

Studier i kvinnoförtryckets karaktär

Vad är Nordiska sommaruniversitetet? frågade jag mej när jag för ett år sedan blev ombedd att leda en krets i Uppsala. Jag sa nämligen ja utan att riktigt veta vad jag gav mej in på, men jag rycktes med av den entusiastiska beskrivningen av möjligheten att tillsammans med kvinnor från hela Norden kunna arbeta teoretiskt med kvinnoförtrycket.

Så småningom fann jag att Nordiska sommaruniversitetet, eller NSU, hade funnits i drygt tjugio år och att det var ett forum för forskare från hela Norden som där — ofta tvärvetenskapligt — kunde ta upp problem och ämnesområden som inte prioriterades vid de ordinarie universiteterna. Under de senaste åren har NSU kommit att mer och mer domineras av marxistisk forskning. Varje ämne kallas en krets och varje sommar träffas ca 350 deltagare för att under tio dagar koncentrerat arbeta med det som förberetts i kretsarbetet på respektive ort.

Det var på sommarsessionen för två år sedan som tanken på en krets för och om kvinnor väcktes. Forskning om kvinnor och kvinnoförtrycket är ju ett sorgligt försummat kapitel. Initiativtagare var bl a Iréne Matthis, Stockholm, och Signe Arnfred, Köpenhamn, som bägge var aktiva inom den nya kvinnorörelsen. Kretsen kom till stånd, Iréne och Signe och dessutom Annemor Kalleberg från Oslo blev koordinatörer och de utarbetade tillsammans ett arbetsprogram. Det officiella

namnet blev "Kvinnoförtryckets specifika karaktär under kapitalismen", vardagsnamnet har blivit "Kvinnokretsen". Den har, utan styrning, endast kvinnliga deltagare. Eftersom ämnet är så stort och så utforskat delades det upp i underavdelningar. 1. Familjen i det kapitalistiska samhället. 2. Kvinnor och klasser. 3. Sexualitet och kvinnoförtryck. 4. Kvinnan och arbetsmarknaden. 5. Kvinnan och kulturen. På nära tjugio platser har man nu sysslat med ett eller flera av dessa delämnena, var för sej eller i olika kombinationer. Familjen kan tex ses dels i relation till arbetsmarknaden, dels till sexualiteten och dels till klasser.

Tilsvildeleje

Innan det egentliga kretsarbetet kom igång samlades ca 30 deltagare till ett symposium i Tilsvildeleje, Danmark. Det fanns då förra hösten flera grupper som redan påbörjat arbetet och de flesta kom till Tilsvildeleje med väskorna och ryggsäckarna fulla av stenciler.

Det blev tre arbetsamma och innehållsrika dagar och de kom att starkt påverka både mitt fortsatta arbete med kvinnoförtrycket och arbetet med min egen befrielse, rent personligt. Innan jag reste ner fick jag höra kommentarer som "blir det inte snett att diskutera dessa viktiga frågor utan män" och "blir det inte torrt utan killar"!

Tvärtom var det en fantastisk upplevelse att få vara i en arbets-

situation med enbart kvinnor och dessutom många kvinnor. Det kändes befriande att få prata kvinnofrågor utan att hela tiden behöva försvara varför man gör det och att få göra det på en teoretisk nivå utan ideliga protester om "kvinnans natur" eller "hur synd det är om männen". Trots att jag själv var mindre teoretiskt skolad kände jag mej inte nertryckt i skoskaftet av mindre värdeskanter utan sporrade att läsa mer. Det blev så att säga en intellektuell identifikation utan könshinder. Jag kände hur min egen identitet stärktes, något som också kom igen i dansen på avslutningsfesten. Jag hade inte riktigt förrän då insett hur starkt den sexuella aspekten påverkar förhållandet mellan könen. Det var en oerhörd skillnad mellan att dansa i en grupp kvinnor och att dansa med en man, plötsligt dansade jag.

Juliet Mitchell

Med på symposiet var Juliet Mitchell, vars bok *Woman's Estate* just hade kommit ut (nu på svenska "Den nya kvinnorörelsen", Pan/Norstedts, 72, ca 14:50). I den svenska kvinnorörelsen var vid den tiden ordet "feminist" nästan ett skällsord, och något av detta låg också i luften i Tilsvildeleje. Det blev därför så att de som var mest insatta i marxism kom att dominera diskussionen och det var bara Juliet som utan att besväras kunde ta upp feminismen. Hon menade att den feministiska medvetenheten måste ligga till

grund för våra socialistiska analyser och att arbetet med den feministiska analysen och den socialistiska måste gå hand i hand. Juliet tog också upp psykoanalysen. För att öka vår feministiska medvetenhet hade vi användning för de psykoanalytiska metoderna.

När vi andra diskuterade om man skulle vara med i kvinnorörelsen, en vänsterorganisation eller bägge delarna ställde sej Juliet en aning frågande till det dilemma som många upplevde. Hon såg inget fel i att vara med i kvinnorörelsen. Hon ansåg att det behövdes en ny utvidgad marxistisk samhällsteori. Kvinnorörelsen var den numerärt största och därför låg det närmare till hands att vi utformade denna teori, vi visste dessutom något om förtryckets mekanismer. Varför skulle alltid kvinnor ha så bråttom att gå in i manliga organisationer, varför inte arbeta inom våra egna och låta männen komma in i dem?

Juliets föredrag om feminism, marxism och psykoanalys finns med i det kompendium som sammanställdes på grundval av de stenciler som vi diskuterade i Tilsvedeleje. (Kvinnoförtryckets specifika karaktär under kapitalismen, NSU, Fiolstrade 26, Köbenhavn K, 12: —.) Kompendiet ger en bra och översiktlig bild var kvinnorörelsen står nu, eller snarare stod hösten 1972. Ett nytt kompendium kommer att framställas i höst med aktuellt material.

Röros

Sommarsessionen var i år förlagd till den norska turiststaden Röros. Kvinnokretsen hade största antalet deltagare, 56 stycken, som försökte sammanfatta vårens arbete. Det visade sej snart att det hade skett en förskjutning i intresset sen Tilsvedeleje. Många grupper hade försökt att fördjupa analysen av det ideologiska förtrycket av kvinnan. Detta gällde speciellt dem som ägnat sej åt sexualiteten. Det hade vuxit fram en insikt om det nödvändiga i att också ta itu med de psykologiska mekanismer som gäller privatvärlden och sexualiteten, därför att kvinnorna i

vårt samhälle till stor del både ekonomiskt och ideologiskt är hänvisade till den privat-sexuella sfären. Även om kvinnorna befinner sej i produktionen vet vi att de lätt privatiserar alla problem och ser relationerna till överordnade och kapitalister som personliga relationer, där konflikten omedvetet sexualiseras. I stället för att revoltera mot chefen längtar kvinnan efter att ligga med honom eller reagerar hon självförstörande genom att bli passiv, deprimerad och känna sej mindervärdig. Dessa omedvetna reaktioner hindrar kvinnorna från att bli medvetna om förtrycket.

De första dagarna anslogs till arbete i smågrupper efter den tidigare ämnesindelningen. Mycket snart märkte vi dock att det fanns övergripande frågor som kändes angelägnare att diskutera. De flesta av oss var även engagerade i kvinnorörelsen i respektive land och speciellt i Danmark, Norge och Sverige hade vi stött på likartade svårigheter. Där var förhållandet feminism-marxism, där var återigen frågan om dubbelorganisering, men framför allt gällde det att reda ut hur vi skulle komma ur den handlingsförlamning som de flesta grupper upplevde som mycket frustrerande. Hur skulle vi nå fler kvinnor? Hur skulle vi utarbeta en revolutionär strategi?

När kvinnorörelsen startade för

några år sedan var den ett uttryck för behovet hos kvinnor att göra något mot förtrycket av kvinnan. Det går att anse den första tiden som "feministisk". Mycket snart kände sej många otillfredsställda med kvinnorörelsen och gick in i en vänstergrupp eller förvandlade sej till en socialistisk kvinnogrupp i traditionell mening. Efter ett tag kändes inte det heller bra och nu börjar vi fråga oss om det inte går att slå en brygga mellan feminism och marxism.

I Röros kom vi aldrig fram till någon slutgiltig lösning om förhållande feminism-marxism. Vi beklagade att många i feminismen endast såg en väg till personlig befrielse, när dess huvuduppgift var att försöka utarbeta en teori om patriarkatet. Vi försökte ringa in vad feminism vidare stod för. Vi kom fram till att den var en anti-kapitalistisk rörelse, vilket ju inte betyder att den behöver vara socialistisk. Den var anti-elitistisk och anti-hierarkisk och hade därför tillfört vänsterrörelsen inte bara en ny medvetenhet utan också ett nytt sätt att organisera sej.

Man måste ge feminismen det erkännandet att den har förmått väcka kvinnorna och den har medverkat till att skapa ett större likavärde mellan könen. Men för en radikal förändring av samhället räcker inte feminismen, den ökade medvetenheten måste användas på ett speciellt sätt, t ex i kampen

Från mötet i Tilsvedeleje. Andra kvinnan från vänster (med ljus hängande hår) Juliet Mitchell.

för ett socialistiskt samhälle. Därför måste arbetet med att förstå sej själv bättre och förändra sej själv gå parallellt med arbetet med att öka medvetenheten om samhällets yttre struktur.

En international för kvinnorna?

Problemet med *dubbelorganisering* var nu inte bara ett bekymmer för enskilda individer utan ett problem för hela kvinnorörelsen som sådan. Det står klart att en del grupper inom vänstern använder kvinnorörelsen för att fiska medlemmar till sina egna organisationer. Det är detta som har skapat konflikterna inom kvinnorörelsen, trots att detta att vara dubbelorganiserad egentligen borde vara ett ganska naturligt fenomen på det stadium som både kvinnorörelsen och den övriga vänsterrörelsen befinner sej. Kvinnorörelsen är för lite politiskt orienterad och vänstergrupperna beaktar inte tillräckligt frågan om kvinnoförtrycket och det finns ett behov hos dem som är i kvinnorörelsen att öka sin politiska aktivitet och ett behov hos kvinnor inom vänstern att få stöd för sitt arbete med kvinnoförtrycket utanför den egna organisationen.

De eviga diskussionerna inom kvinnorörelsen hade både i Norge, Danmark och Sverige lett till en handlingsförklaring som var fördömande för det egna arbetet. Vi försummar både det inre arbetet med ett eget program och den utåtriktade aktiviteten.

Fortfarande sitter vi och diskuterar vilka vi ska vända oss till: alla kvinnor eller arbetarklassens kvinnor? I Århus ansåg man t ex

att det endast var proletariatets kvinnor som kunde komma ifråga medan Brita M. Gulli från Oslo hävdade att vår målgrupp skulle vara alla husmödrar, eftersom de flesta kvinnor är husmödrar och även då de arbetar ser de ofta arbetet som ett sekundärt intresse. Hon frågade också om vårt mål måste vara inte bara en ekonomisk revolution utan även en social.

Vi kom inte längre i diskussionen om vilka vi ska mobilisera än till att ställa frågorna. Vad vi än tog upp stötte vi på bristen på en ordentlig analys av samhället som beaktade både det ekonomiska och det ideologiska förtrycket, som tog med människans förhållande till produktionen men också hennes fritid. Det finns inte heller någon klassanalys som fångar in alla kvinnor, att göra en sådan måste vara ett arbete att prioritera inom kvinnorörelsen. Då kanske vi också skulle få rätsida på den oändliga diskussionen om husmödrarna, eftersom det inte går att skära alla husmödrar över en kam. Men så länge vi inte direkt kan peka på likheterna och skillnaderna kommer vi inte längre än till en massa prat.

Strategidiskussionerna i Röros ledde därför inte framåt och några reste besvikna hem. De gav oss däremot en stark beslutsamhet att på allvar ta itu med det teoretiska arbetet. Men inte bara det utan vi måste gå ut i praktisk handling. Vi måste söka upp kvinnorna där de är och tala med dem, lyssna på dem. Det är ju deras erfarenheter som tillsammans med den teoretiska insikten ska ligga till grund för en ny samhällsanalys.

Vi talade om att kvinnorörelsens stora begränsning ligger i det faktum att den rekryterar sina medlemmar bland utbildade unga medelklasskvinnor. Jag tror inte att felet ligger där utan att vi skäms för att vara intellektuella och yrkes- och utbildningsmässigt privilegierade. Våra skamkänslor hindrar oss från att analysera frågan. Är det inte ett större svek att inte använda de kunskaper som vi haft privilegiet att få tillägna oss? Vi överdriver svårigheten att kun-

na prata med andra kvinnor än dem ur vår egen krets. För om vi har smält våra teoretiska kunskaper kan vi också omsätta dem till konkreta situationer som angår människor.

Oförmågan att aktivt närma sej andra kvinnor kan också vara ett utslag av vår anti-elitistiska inställning. Vi är rädda för att verka vara sådana som kommer utifrån och talar om för andra vad de ska känna och göra. När vi har förstått att det inte bara gäller att tala utan även att lyssna kommer den svårigheten att vara övervunnen.

En annan passiviserande boja är rädslan att göra bort sej. Och vem är vi rädda ska komma med kritik? Jo, den manliga vänstern. Vi har många rester kvar av kvinnoförtrycket att göra upp med oss själva. Vi är kvinnligt överambitiösa och har dåligt självförtroende. Vi måste tillåta oss att göra fel, och den kritik som ska komma ska komma från oss själva under arbetets gång. Även vi måste ha rätt att få försöka och lära av misstagen.

Jag for inte från Röros mycket klokare än jag hade kommit dit. Den stora behållningen var de personliga kontakterna och känslan av att vi överallt i Norden arbetade seriöst med likartade frågeställningar. Det är orealistiskt att begära att detta arbete ska ge frukt på en gång. Inom NSU fortsätter vår krets åtminstone ett år till. Under det året kan vi inte stå och stampa. Vi fick i Röros en skjuts att gripa tag i de teoretiska frågorna ännu mer intensivt och ännu mer metodiskt. Inom NSU är arbetet begränsat till de teoretiska studierna, men i kvinnorörelsen, där de flesta av oss är engagerade, måste detta kompletteras med praktiskt handlande. Åtminstone vi som var i Röros kände att handlingsförklaringen började släppa, nu gäller det att förmedla den känslan till de som inte var med. För att hålla gnistan levande gjorde vi upp om flera små informella träffar över gränserna. Kvinnorörelsen håller på att skapa sin egen international.

Är du intresserad av att delta i NSU:s studiekrets? Den är öppen för alla. Lokaldelningar i Sverige finns på 10 platser. Skriv till NSU:s sekretariat, Fiolstraede 26, DK 1171 Köpenhamn K, och be att få häftet "Information" — där finns alla upplysningar.

Kvinnokultur — finns den?

Frantz Fanon har i sin bok "Jordens fördömda" beskrivit hur förtrycket påverkar de kolonialiserade folken. I stället för att sluta sig samman och värna sina gemensamma intressen försöker den enskilda individen att frigöra sig från den förtryckta gruppen och identifierar sig med den härskande klassen och dess kultur.

Så har också kvinnorna gjort. De kvinnor som lyckats frigöra sig ur kvinnomassan har försökt anpassa sig till mansrollen och t o m delat manssambällets kvinnoförakt.

Majoriteten av kvinnorna anpassar sig till de kvinnomyter som skapats av manssambällets behov av kvinnan: myterna om kvinnan som sexobjekt, moder, vårdare, tjänare. Svensktoppens verklighet. Utifrån det förkrympta kvinnoidealet kan kvinnorna förakta varann: den ena för att hon förverkligar kvinnoidealet, den andra för att hon inte gör det, för att hon är en sorts "falsk man".

De kvinnor som nått dit att de har orden, formuleringarna, kunskapen och kanske ställningen att hävda kvinnoverkligheten förnekar den i stället, sviker den och anammar språket, sederna och kulturen i manssambället. Kvinnoverkligheten blir en subkultur.

Ta ett exempel. Det kvinnliga handarbetet, som ibland kan växa till något mer än rena hantverket.

För den "emanciperade" kvinnan har det länge varit en nödvändighet att förakta alla former av handarbete, att vägra ta i en stickning eller ett broderi. Men man kunde se det på ett annat sätt. Kvinnornas behov att uttrycka sig, att förverkliga sin skapande förmåga, har kanaliserats i en "nyttig" form, som går att förena med kvinnorollen. De tysta aeljeerna, isoleringen i ett arbetsrum, det självförglömmande uppgåendet i skapande — den möjligheten har inte funnits för kvinnorna. Broderiet kan man ta till trots barnskrik och en puttrande gryta. — — —

En bit av kvinnornas revolution är att sluta förakta eller till varje pris försvara kvinnoverkligheten. Att i stället erkänna den för att därifrån gemensamt kunna förändra den. Att bryta ner det ömsesidiga misstroendet mellan kvinnorna: mellan jungfru Maria och Maria Magladena, liljan och rosen, den "goda" och den "dåliga" kvinnan, hemmafrun och yrkeskvinnan. Det är falska motsättningar som skapats åt oss. Det finns verkliga motsättningar mellan kvinnor och inom kvinnorörelsen, som beror på det

ekonomiska förtrycket och bestäms av vilken klass vi tillhör. Men förtrycket av vårt kön har vi gemensamt. — — —

Ett sätt att inse det ideologiska förtrycket är att skapa och hävda vår egen kultur. Att beskriva vår verklighet, i bilder, i berättelser, i pjäser, i sånger. Att få något gemensamt där vi kan känna igen oss bortom de falska motsättningarna. — — —

Ur inledningen till "Sångbok för kvinnor"

Vi Mänskor inleder i detta nummer en serie artiklar kring begreppet "kvinnlig kultur". Med det menar vi ungefär "kultur som skapats av kvinnor" men också "kultur som berättar något om kvinnornas verklighet". Mycket schematiskt kan man se begreppet som en pyramid: basen är brukskulturen med stickning, vävning, broderi etc. Där är kvinnorna i klar majoritet — det är många fler kvinnor som handarbetar än män som tex snickrar och slöjdar. Lite högre upp kommer konsthantverket — också där dominerar kvinnorna eller är åtminstone lika många som männen. Men när vi kommer till pyramidens smala topp, till den sk finkulturen med författare, bildkonstnärer, kompositörer — då blir kvinnorna genast en liten minoritet.

Varför är det så? Vem har dragit gränserna mellan den "fina" kulturen och konsthantverket? Varför är en målad tavla mer värd än en textil? Finns det något speciellt "kvinnligt" i det kvinnorna gör? Ligger det i så fall i innehålllet eller i formen eller i bägge delarna? Är brukskulturen "förspild kvinno-kraft" eller uttryck för ett behov av att skapa? Hur ser villkoren ut för de kvinnor som är konstnärer i en manligt dominerad kultur? Vad betyder det för kvinnor idag att vårt kulturarv mest är kultur producerad av män medan kvinnornas verk glöms bort?

Det är några av de frågor vi vill ta upp. Vi börjar med en artikel om feministisk konst som borde vara tankeväckande även om man inte håller med på alla punkter. Monica Sjöo, som skrivit den, är själv aktiv konstnär och har målat de tavlor vi återger på följande sidor. I kommande nummer planerar vi att ta upp brukskulturen, konsthantverket och den nya kvinnokulturen där kvinnor försöker beskriva sin egen verklighet.

Ämnet är svårt och utforskat men just därför oerhört spännande. Har ni synpunkter, bidrag, bilder — välkomna! Skriv en rad till redaktionen för Vi Mänskor!

L. W.

Monica Sjöö:

För en revolutionär feministisk konst

För 11 år sedan, efter mitt andra barns "naturliga" födelse, försökte jag förmedla min upplevelse av förlossningen i en målning: "livets, födelsens och dödens mysterier — våld och kärlek och skönhet. Ur blod, smärta och sönderslitande kommer ömheden i en viskning, kärleken till en skapad varelse. Födelsen som en både fysisk och andlig upplevelse — av kropp och sinne och känsla".

Mitt liv med min mor gjorde mig från första stund medveten om hur det kapitalistiska manssamhället och dess kultur förstör alla kvinnor, i detta fall kvinnor som försöker skapa på ett sätt som anses som ett manligt privilegium. Hon var konstnär men hennes brist på självförtroende i arbetet och hennes totala osäkerhet gjorde att hon inte hade kraft nog att fortsätta sitt arbete och dukade under för den press och de skuldkänslor som varje kvinna som försöker utträtta något utsätts för. Hon dog i fattigdom, en ensam mor.

Vårt samhälles myt är att den kreativa och sexuella energin — ja, all sorts energi — är defini-

tionsmässigt maskulin: "det maskulina formar den aktiva eller fruktbara principen i kosmos"! Ingmar Bergman säger någonstans att för honom är "skapande en form av dyrkan". Skapelseakten, individuell eller gemensam, tycks som något mystiskt eller främmande. Som att intas av en makt utanför en själv, som en besatthet eller ett medialt tillstånd. I det patriarkaliska samhället ses och dyrkas den kreativa kraften överallt som phallisk. Fadern och Hans uttolkare är alla manliga präster och konstnärer. Kvinnor är vare sig del av det gudomliga eller menade att stå i direkt förbindelse med det (särskilt i de protestantiska länderna där de sista resterna av religionen kring Den Stora Modern, Maria-kulten, helt plånats ut). Kvinnor anses oförmögna till den inspiration som är nödvändig för skapande arbete.

Anais Nin säger: "Världen är full av phallossymboler och ingen livmoder någonstans... En kvinnas skapande måste långt ifrån att likna en mans vara som hennes skapande av barn, det måste komma från hennes eget blod, omges

av hennes livmoder, uppfödas på hennes mjölk." Margaret Murray säger så tidigt som 1920: Ingen har studerat vilken effekt den extrema manligheten hos guden haft på kvinnornas innersta religiösa uppfattningar. Och inte bara på det utan på hela vår uppfattning av oss själva, vår egen identitet som skapande och sexuella varelser.

Så länge kvinnan anses som profan (världslig), den kreativa formen som phallisk, mysterierna som manliga angelägenheter, så länge män är omedvetna och okunniga om kvinnornas skapande och sexuella kraft, är det möjligt för männen att se på kvinnorna som kasterade män (män utan penis) och för unga kvinnor att se på sig själva på samma sätt, ända tills de fött ett barn. Vi måste återerövra stoltheten i vår kvinnlighet eller kommer vi alla att dö.

Långt innan jag insåg allt detta kände jag mig själv som ett medium för en kvinnlig kraft som på nytt ville finna ett uttryck — Den Stora Modern, självmedvetenheten hos det kvinnliga kollektiv hon en gång representerade.

De senaste årtusendena har hierarkier och uppdelningar uppstått i de patriarkaliska samhällena: gottont, ande-materia, passiv-aktiv. Av allt detta har de icke-skapande, passiva egenskaperna tilldelats den kvinnliga delen av mänskligheten — den obetalda och onämnbare arbetaren i Mannens hushåll och bäraren av Hans barn.

Barnafödande anses i manligt dominerande samhälle som en helt animal (djurisk) akt, medan det i modercentrerade samhällen anses

som ett sakrament: barnmorskorna var samtidigt Den Stora Moderns prästinnor. Vårt samhälles myt att kvinnorna förverkligar alla sina skapandebestrebningar genom att föda barn och att hon inte behöver något mer tycks oändligt falsk för mig, som levde med en mor, som varje dag av sitt liv kände skuld och frustrering för att hon inte fortsatt sitt arbete som konstnär.

Det ironiska var att min far, som kom från en lantlig arbetarbakgrund, ett av tio barn, utan

formell utbildning, som tog sig igenom konstskolor genom att måla kök etc i 20 år dog som "berömd konstnär" medan min mor, en "drop-out" från en medelklassfamilj, helt förkvävdes och aldrig lyckades som konstnär. Min far hade, trots sin klasstillhörighet och sina mindrevärdeskomplex för bristen på formell utbildning, ändå en säkerhet och envishet som bottnade i kunskapen om att alla "stora konstnärer" samtidigt var män. Han jämförde sig själv med Goya,

Monica Sjöö är konstnär, svenska, 35 år, trebarnsmor, bosatt i England och aktiv i den engelska Womens' Liberation-rörelsen sedan dess start. I Sverige var hon bl a elev till Siri Derkert och arbetade i flera år med Vietnamutställningar.

Hennes artikel, som översatts från engelska, kommer säkert att provocera många. I Sverige är vi ovana vid feministiska tankegångar. Vår kvinnodebatt håller sig i stort sett inom respekterade ramar och handlar om låglönejobb, daghemsbrist, etc. Att dra in känslor, upplevelser, psykologiska mekanismer — och ännu värre, religion och mystik, som Monica gör — passar sig inte riktigt i det svenska kulturklimatet.

Men om man inte blockerar sig utan lyssnar på vad Monica säger om synen på barnafödandet, om den manlige gudens betydelse, om underkännandet av kvinnlig sexualitet och skapande, finns där något som skakar om en, som plötsligt får en att se saker på ett nytt sätt. Det är den omskakningen, "medvetandehöjningen", vi bl a behöver om vi ska kunna göra upp med de patriarkaliska värderingar som styr oss med tusen osynliga trådar och som också måste förintas för att män och kvinnor ska bli levande människor i ett samhälle fritt från förtryck.

Monicas målningar är uttryck för en annan kvinnosyn än den vanliga. Hennes kvinnor är starka, kraftfulla, sexuella, livgivande, arbetande kvinnor, fjärran från de bilder av passiva, ömtåliga sexobjekt vi brukar få se. Tillsammans med fyra andra feministiska konstnärer visade hon sina målningar på en utställning i London i våras. Den väckte en häftig debatt, allra mest Monicas "Gud födande", som finns på Vi Mänskors omslag. Scotland Yards porrpatrull kopplades in för att utreda om utställningen var skadlig för barn. Tusentals människor kom för att se den, några blev ursinniga men många, de flesta kvinnor, var överlyckliga. En konstexpert sade: "Det känns som vår. Ansikten i stället för abstrakta mönster — det är som att se blommor i stället för stadskvarter. Abstrakt konst har dominerat konsten de senaste 20 åren men detta är ett genombrott."

Nu förbereder Monica en utställning på Lunds Konsthall med Anna Sjö Dahl. Svårigheten är att få pengar till transporten från England. Det finns pengar för att ta svensk konst till utlandet och vice versa men tydligen inte för att ta svensk konst till Sverige.

Vill ni stödja utställningen, skriv en rad till Lunds Konsthall och kräv att få se Monicas bilder!

LV

Many-breasted Mother of

All Different kinds of love.

Courbet etc, han kände sig hemma i den manliga kulturen, skapad av män för män. När Renoir sade: "Jag målar med min kuk!" instämde min far stolt och fortsatte att måla tusentals nakenstudier och att "knulla" sina modeller. Han tyckte det var fullständigt naturligt att min mor stod tillbaka för honom och lät honom, Mannen, få de första och bästa chanserna vid utställningar, trots att han inte hade mer talang än hon. Han var svartsjuk på hennes arbete och om en köpare kom i deras väg vände han hennes målningar mot väggen. När jag föddes blev han svartsjuk på mig och jag var i vägen. Så... min mor lämnade honom för att skydda mig och han, som var en bra bit på väg mot att slå igenom, lyckades och hon, som lämnat plats för honom, fick mindre och mindre. Jag vill inte låta bitter men... — — —

Och sedan frågar han: "Varför

finns det inga stora kvinnliga konstnärer?"

För mig är det viktigt att försöka komma underfund med inte bara hur ekonomiska och arbetsrelationer påverkar människor utan också vad religioner, filosofi, kultur handlar om. I forntiden fanns moders-orienterade samhällen, där kvinnorna var skapande, producerande, mystiker — kanske kvinnorna t o m grundlade den första civilisationen. De var stolta över att vara kvinnor och därmed livets skapare. De trodde på Den Stora Universella Modern. (—)

Alla former av religion bygger på livets fundamentala lagar. Överallt där dyrkan av Den Stora Modern kan spåras betonar ritualerna livet. Men när kulten av den manlige guden etablerats måste man haft stora svårigheter att förklara hur han kunde ge liv åt allt skapat, eftersom mannen till skillnad från kvinnan inte i sin

egen kropp kan producera vare sig barnet eller föda för barnet. Hela attityden till gud måste ändras. Sambandet mellan fader och barn kunde aldrig bli likadant som mellan moder och barn. Från religiös synvinkel innebar detta en uppdelning mellan det mänskliga och det gudomliga. För om Gud är Universums Moder, då är Universum av samma substans som Hon. Liksom barnet är av moderns substans. Hela skapelseakten är gudomlig, det finns ingen splittring mellan Henne och Hennes skapelse, mellan Henne och oss, Hennes barn. Men om Gud är Fadern så är han *inte* av samma substans och förhållandet blir abstrakt och främmande. Då kan skapelsen bli något ont och idén om arvssynen bli möjlig. Det är grunden för alla andra alienerade relationer.

Så länge vi kvinnor inte har kontakt med de djupa, inre resurserna hos oss själva, så länge vi är rädda för att erkänna vår egen

mäktiga sexualitet (i förhållande till andra kvinnor likaväl som till män), så länge kommer vår styrka, vår skapande och producerande kraft att förbli okända.

Inom "konsten" — och uppfattningen om konsten som ett område för en grupp specialiserade yrkesmän ur medelklassen har formats på folkets bekostnad och till priset av fula vardagsföremål och sämre livskvalitet — inom konsten har det ända tills nu varit omöjligt för kvinnor att uttrycka sig som kvinnor, därför att varje kvinnas er-

farenhet i sig definierats som profan, mindervärdig och värdelös och inte ett lämpligt ämne för de "Sköna Konsterna" som först kyrkan, sedan aristokratin och nu affärslivet uppfattade den — och alltihop uppenbarligen för att bevara patriarkaliska värderingar och patriarkalisk makt.

Å andra sidan har kvinnorna hela tiden kunnat uttrycka sig själva i "hantverk", folkmusik etc. helt enkelt därför att det ansetts mindre värt och anonymt. Kvinnorna har faktiskt i forntiden ska-

pat vackra ting i keramik, vävnad, korgflätning (kvinnorna uppfann faktiskt alla dessa konstarter) och senare i spetsar och broderi. Indianskorna i den matriarkala Navajo-kulturen var alla inspirerade mattväverskor och fick sin inspiration från den mytiska "Spindelkvinnan" och den religiösa ritualen var en del av deras skapande arbete. Varje matta hade sitt speciella mystiska och sociala kännetecken.

Inom den borgerliga europeiska konsten har kvinnorna funnits som

Kvinnan i konsten — GE OSS VÅR EGEN BILD

Kvinnan i konsten är bla tre saker

Kvinnan som motiv. Här finns hela skalan från Modern och Barnet till Skökan. Genom århundradena har de speglat mannens uppfattning av kvinnan, också i en skala från djupaste kärlek till hat.

Kvinnan — konstnärshustrun. I detta förhållande har kvinnan stått för en särdeles utbyggd form av markservice, så total att den ibland nästan övergått till amning. Många konstnärshustrors bekräftelser om detta, och stöds av iakttagelser ur verkligheten. *Text:* X:ets syster, gift med Albin Amelin, helt tagen i bruk som vårdarinna åt det ömtåliga geniet, sluss till vardagen. Samma intryck får man när man läser en nyutkommen biografi över Olle Olsson Hagalund. Vore hans Hagalund-skildring ens möjlig utan först en älskande moder, så en lika älskande hustru, Maja, som tåligt bäddade honom i bomull. Visserligen får konstnärshustrun ofta sin lön, i en bild som har mycket gemensamt med Birger Sjöbergs porträtt av Frida i vårstädningen:

"Något ljuvt och änglalikt skiner omkring Fridas huvud — medge det..."

Kvinnan som konstnär. Den rollen har hon fått tränga sig fram till, trotsande de två manliga rollskapelserna som skisserats ovan. Inget under att många kvinnliga konstnärer varit ensamma — eller valt att vara det. Längre var de undantag. Lättast var det för dem att göra sig gällande inom litteratur och konsthantverk, framför allt broderi — föga störande sysselsättningar. Längre var konstnärnsrollen reserverad för dem som hade råd och tid — Eva Bonnier är ett exempel. Det förekom att en kvinna tog steget från modell till skapare — Berthe Morisot.

Men företaget var inte lätt. Från vår egen konsthistoria vet vi hur kvinnliga konstnärer ofta förlöjligades, eller i varje fall inte togs på allvar. Cora Sandel har beskrivit det. Karin Bergö-Larsson tvingades in i barn- och husskötsel och fick kanalisera sin skapande ådra i — utsökta — handarbeten medan

Carl Larsson skildrade idyllen. När de unga radiokaler som senare fick namnet "1909 års män" bröt in i den svenska konsten var det endast med tvekan de accepterade det kanske största färggeniet i kretsen — Sigrid Hjertén-Grünwald. Och mest kanske för att hon var den stridbare Isaacs maka. Vilket inte hindrade henne att lojalt dra tillbaka sina skisser när båda makarna tävlade om utsmyckningen till vigselrummet i Stockholms rådhus.

Siri Derkert, Ninnan Santesson, Vera Nilsson är andra debutanter från 10-talet som fick föra en hård kamp för förståelse — hårdare än om de varit män? Ändå ägnade de sig ofta åt motiv som männen sällan valde att skildra.

Varför finns det så få kvinnliga konstnärer? Den frågan slungas väl sällan ut numera och har hunnit bli åtskilligt dammig. Men kanske inte helt inaktuell. De kvinnliga konstnärerna är fortfarande i underskott. Det kan knappast bero på att de har mindre lust att uttrycka sig (om man med "konst" bla menar "ge uttryck för") än männen. Förklaringarna här ovan bör vara fullt tillräckliga, plus en psykologisk motivation: kvinnorna har lättare att "anpassa sig", dvs finna andra uttryck för sin skaparförmåga än de traditionellt konstnärliga.

Men visst har situationen ändrats. Och den kommer med säkerhet att ändras ännu mer, i takt med en förändrad kvinnoroll. "Konsten" bör tacka och ta emot. Vad kvinnan kan ge, kanske inte för att hon skildrar en speciell värld, men därför att hon alltmer gör det på sitt eget sätt, bejakande de "kvinnliga" egenskaper som också borde vara "mänskliga", har tidigare framgått i *Text* reportagen om Anna Sjödahls och Lena Cronqvists konst. Att det kan verka befruktande också på en manlig konstnär om han tränger in på dessa områden visar Olle Kåks konst. I det här numret skildrar Monica Sjö bitar ur kvinnoverkligheten.

Kan vi snart hoppas på våra egna bilder av våra egna liv också i konsten?

K. W.

Phallisk kultur

frestande objekt för att konsumeras av den manlige åskådaren och köparen.

Kvinnorna börjar nu bryta igenom alla falska gränser och barriärer som satts mellan konst och konsthantverk, mellan gudomligt och profant — alla de hierarkiska värderingarna. Det är bara vi som kan göra detta, eftersom vi inte har något att förlora, ingen status att bevara, skillnader att värna om eller maktpositioner att försvara. Vi måste återskapa ett samhälle där alla människor kan utveckla den skapande möjligheten inom dem själva — alla föds, drömmar och dör — och uttrycka detta såväl i sin omedelbara omgivning som individuellt och kollektivt. (Uppenbarligen är en ekonomisk revolution en absolut förutsättning.)

Kvinnor har ända tills nu utbildats i konstkolor och akademier (som för övrigt länge varit stängda för kvinnor!), där regler och ideal bestämts av män för att föra vidare den patriarkala kulturen, där allt en kvinna är eller önskar sig antingen förnekas eller anses alltför trivialt för att nämnas. Kvinnor tvingas uppföra sig som dresserade hundar och att basera sitt arbete på erfarenheter och attityder som inte stämmer med våra egna. Inget då att undra över att kvinnor känt sig illa till mods

och inte kunnat skapa. (Dessutom finns det naturligtvis många ekonomiska skäl till att kvinnorna hindras — tvingade som de varit att göra obetalt hemarbete, se efter barnen, ha låglönejobb etc.)

Trots allt detta har det funnits stora konstverk som gjorts av kvinnor som Käthe Kollwitz (tysk grafiker och socialist), Paula Modersohn-Becker (tysk pre-expressionist) och Nathalie Gontjarova (ryska, som levde under revolutionen och inspirerades av ikoner, rysk folkkonst och kubism) för att nämna några. När jag ser på dessa kvinnors arbeten slås jag av deras stora mognad, den monumentala formkänslan, intresset för mänskliga värden och solidariteten med folkets kamp. De vägrade att ställa upp på en tom manipulation med olika material och tekniker. Ingen man skulle kunna ritat Käthe Kollwitz kvinnor och barn med sådan kraft och ändå med sådan ömhet och känslighet, som hon gjorde.

Deras manliga samtidas "konst" tycks ofta som ett hysteriskt experimenterande med tekniker på ett mycket enkelspårigt sätt eller ett uttryck för deras sexuella och andra ångestkänslor, stora "ego-trippar". Kvinnornas verk var mycket mer universella och uttryckte verkliga människors verkliga liv. De var också sant generö-

sa i sin "konst". Överallt där kvinnor utesluts och männen försöker vara självtillräckliga tar det ensidiga, det mekaniska och sterila över och det levande, organiska, flödande förstörs, stelhets och död blir resultatet.

Anais Nin: "André Breton besökte mig. Han var intellektuell. Han talade om idéer, inte om intryck eller upplevelser... (han var) en laboratoriemann... surrealism var för honom en intellektuell teknik... Det som dör i en modern man dör aldrig i mig, för mina sinnen lever, de är gifta med mina känslor, min värld har sina rötter i det oändliga. Det är tomheten i deras upplevelser som skapar tristessen, tråkigheten..."

Mysteriet är förlorat — och mannen är stolt över sina tekniker och formaliteter. Kvinnor kommer att skapa märkliga verk när vi inser vilka vi är och vågar vara det. Eva Hesse (en amerikansk konstnär som dog av en hjärntumör 1971 vid 30 års ålder efter att ha gjort några underbara arbeten) sade: "Vad gör en liten cirkel eller en liten låda mer intellektuell än något som man gör med sina känslor?" Louise Nevelson har sagt: "Jag ser ingen motsägelse mellan att vara kvinnlig och kraftfull."

Vårt arbete kommer att bli känslomässigt och intellektuellt, sexuellt och andligt, geometriskt och organiskt etc.

Så... å ena sidan har vi vår "Mot en revolutionär feministisk konst"-grupp, som uttrycker kvinnors erfarenhet i målning och teckning — vilken förr var tabu att göra. Å andra sidan har vi grupper av kvinnor som använder tyg, ull, vävnader (sk traditionella kvinnomaterial) och arbetar på olika sätt för att skapa abstrakta verk i nya, flödande, icke-stel former.

Alla det patriarkaliska samhällets värderingar och idéer ifrågasätts nu, slits sönder och avslöjas för vad de verkligen är: lika många politiska och filosofiska rättfärdiganden för den ekonomiska och sexuella diskrimineringen och exploateringen av kvinnan.

En ideell organisation som arbetar för att öka handeln med och informera om de framstegsvänliga länderna i den s k tredje världen:

Solidarisk Handel

Handeln mellan Västeuropa, USA och övriga världen sker ofta med imperialistiska förtecken. Tex ett land producerar råvaror, ett annat förädlar, spekulation i låga priser på varor från länder med låga löner etc.

Solidarisk Handel är en ideell organisation som arbetar för att öka handeln med- och informationen om- de framstegsvänliga länderna i den s k tredje världen. Detta ska ske på dessa länders villkor. För närvarande säljer Solidarisk Handel i en affärslokal på Kungstensgatan 27 i Stockholm varor från DFR Korea, DR Vietnam och Kina. Bl. a. matvaror, konstnärsmaterial, kallgrafiartiklar, stencilapparater, godis, cykelslangar mm. Dessa varor är importerade av Asienkompaniet, som också arbetar för att bedriva en handel som gynnar dessa länder, också de utan privat vinst.

Solidarisk Handel säljer dessutom frimärken, vykort, konsttryck, gratulationskort och affischer som är importerade av Solidarisk Handel. Konsttrycken från DR Vietnam är dels av traditio-

nell typ och dels med moderna motiv; stentryck, träsnitt och sidenmålningar

Tex så finns tryck från byn Dong Ho, som görs på rispapper med färgat musselskalspulver på ytan. Bilderna är lyckönskingsbilder som ges på nyåret som gåva. Växtfärgerna som används är starka och bilderna glada: tjocka barn, grisar, tappar, bilder om feodala giftermålstraditioner, kokosskörden etc.

T'un Hung — en nutida vietnamesisk konstnär — gör bilder med motiv från befrielsekampen, han har själv varit vid fronten. Bilderna har namn som "Skala ris för dem som är vid fronten" en färgstark bild av "Gerillaflickan" finns också, liksom den helt svartvita "Anfall på flygbasen" och den lugna bilden "En mor och hennes två barn" Pris 10—55 kr.

"Tiger" är en imponerande lyckönskningstiger i silver och starka färger i affishformat. "Mössens bröllop" är en allegorisk berättelse om den skatt som folket under den feodala tiden måste betala till lokala feodalherrar för att få gifta sig. En affisch i stort format med en lotus och det som kallas Ho Chi Minhs politiska testamente "Ingenting är mer värdefullt än frihet och oberoende", pris 7 kr.

Dessa tryck är en av de saker DRV kan producera i stora mängder under nuvarande förhållanden och till relativt ringa produktionskostnad. Därför importeras de av Solidarisk Handel. Valutan som varorna betalas med kan användas i handelsutbytet till att betala saker som DRV importerar från andra länder, i alla socialistiska länder balanseras ju import och export.

I Solidarisk Handel finns den största samlingen av kinesiska va-

ror i hela landet. Från DFR Korea finns torkad rödpeppar, paraplyer och en fin serie kolstålsknivar. Det torde inte finnas andra konsumtionsvaror därifrån över huvudtaget i Sverige.

Dessa varor visar på den intressanta samhällsutvecklingen i DFR Korea med dess höga industrialisering och levnadsstandard. Även från Kina finns många intressanta artiklar som tex en häftapparat som är 3-i-en, stencilapparater, verktygssats förutom de traditionella varorna te, soya och tvål. Överskottet från försäljningen går förutom till omkostnader, till betalning av varor, ökad import.

Att handla med de framstegsvänliga länderna så att det mest gynnar dem sker bl a genom

1. förskottsbetalning; dvs att betala när man beställer, motsatsen är att betala när man sålt varorna.
2. ingen spekulation i prisnedgång; dvs att inte förhandla om priserna
3. att så långt möjligt köpa erbjuda varor
4. att ej göra reklamationer.

Solidarisk Handel stöds inte av några politiska organisationer, och står helt obunden, dock stöder enskilda medlemmar från ett vitt spektrum av organisationer verksamheten.

Försäljningen av varor sker dels i affären och dels via posten. Försäljningen av frimärken från Kina är likaså landsomfattande och när DR Vietnam kan leverera, så distribueras även frimärken därifrån och från PRR:s områden.

Informationen om dessa länder sker via utställningar. Hittills har Solidarisk Handel gjort två utställningar "Barn i Vietnam" och "Barnen är världens framtid" en utställning om barn i Kina. De visar foton, barnböcker, leksaker m m. Syftet med dessa är att ge en belysning av barnens situation i dessa länder och deras satsning på framtiden. Utställningarna hyrs ut till bibliotek och andra, lånas ut till grupper utan pengar.

Kerstin Lundman

Solidarisk Handel drivs av nio oavlönade medlemmar, som delar allt arbete med försäljning, brevskrivning, städning etc. Affären är öppen 11—18 vardagar och 10—13 lördagar. Adress: Kungstensgatan 27, 113 57 Stockholm, tel 08/31 86 42. Man kan även köpa per postförskott. Beställ Solidarisk Handels katalog och sprid den!

"Det är långt kvar till den dag då alla barn som föds är välkomna. Alla män och kvinnor jämlika och sexualiteten ett uttryck för innerlighet, njutning och ömhet."

Elise Ottesen-Jensen

OTTAR

Jag läste Elise Ottesen-Jensens memoarer samtidigt som jag höll på att skriva artiklar om rätten till fri abort och den ökade sexuella exploateringen av kvinnor.

Det kändes lite märkligt att jämföra Ottars kamp med vår. Hennes gällde överhuvud taget rätten till abort. Hon berättar också om dåtidens kamp för nudism och en avspänd inställning till människokroppen och citerar Bernard Shaws ord om att blottandet av kvinnokroppen och oanständighet inte nödvändigtvis går hand i hand. I dag är nakna kvinnokroppar utnyttjade i de flesta kommersiella sammanhang.

Tiden går, förtrycket tar nya

former — men är i grunden ändå detsamma.

Jag hann aldrig träffa Ottar, men för mig känns hon ändå väldigt nära, som en personlig vän och ett moraliskt stöd i kampen mot den nya sexuella nöden och förtrycket.

Jag ser Elise Ottesen-Jensen som en kvinnofrigörelsens praktiker, pessaret blev för henne ett vapen i kampen för jämlikhet mellan könen.

Citatet sammanfattar på ett enkelt och fint sätt vad Ottar kämpade för hela sitt liv. Där rymms många slitsamma vardagar av långa resor, föredrag och möten med upprörande människoöden.

Den sexuella nöd, fullkomligt påtaglig misär, hon mötte och beskriver är både fattbar och ofattbar. De många utarmade graviditeterna, de livsfarliga aborterna, de utstötta ensamma mammorna, ångesten och skräcken inför "självbefläckelsen".

Och med en fullkomligt självklar känsla för vad som var rätt och riktigt med sexualitet — mänskligt — tog hon sig an detta. Hon var också helt klar över vad klassamhällets sexualsyn syftade till och vem den främst drabbade — arbetarkvinnorna. I denna strängt sexualfientliga tid stod hon lugn och stark och upplyste det svenska folket på alla omöjliga platser, de s. a. s. möjliga var då stängda för henne.

Så småningom bildade "de sexuella", som hon och hennes medkämpar kallades, RFSU, och Ottar blev dess första ordförande. Under senare år ägnade hon mycket tid åt arbetet i Internationella Federationen för Familjeplanering.

Ja, Ottar, det är långt kvar till den dag, då alla barn föds välkomna, kvinnor och män är jämlika och sexualitet ett uttryck för innerlighet, njutning och ömhet.

Du arbetade hela ditt liv för att få den dagen att komma oss närmare.

Tack, Elise!

Vi ska fortsätta kampen.

Annika Nordin

HÖSTBÖCKERNA ÄR HÄR

Välkommen in eller beställ katalogen

Sveavägen 41,
111 34 STOCKHOLM
Tel. 20 50 15

KORT OM BÖCKER

Samtal

heter en serie intervjuböcker som FiB/Kulturfront och Gidlunds förlag börjat ge ut. Människor i dagens Sverige ska berätta om sig själva, heter det i presentationen av den nya serien: "om arbete och fritid, om glädjeämnen och motgångar. Böckerna skall ge röst åt några av de många som har erfarenheterna och kunskaperna".

Den första boken i serien är Folke Isakssons intervju med Glynne Kihlberg, metallarbeterska i Göteborg, med titel "Man är inte gammal förrän man är död". Det är en fin och levande liten bok, berättelsen om en kvinna, uppfödd i Fattig-Finland, invandrare i Sverige, fylld av klokhet, sträv humor och kampglädje. Ett porträtt som säkert många kommer att känna igen sig i. Om fortsättningen på serien blir lika fängslande kommer man att följa den med spänning, desto mer som böckerna bara kostar lite över tian.

LW

Om en finsk invandrare

handlar också en annan nyutkommen bok, Elvi Remes-Blomgren: *Vi är ju finländare*. Den prisbelönades i Gidlunds romanpristävling och har nu utgivits i serien "Klartext". Elvi är SKVare, politiskt aktiv i Malmberget, där hon bor. Hon kom till Sverige i början på 50-talet, utan att kunna ett ord svenska och med ett barn att försörja. Hennes liv är ett dokument om fattigdom, nöd och elände, som kunde varit hämtat från seklets början. Men ur dessa erfarenheter växer en politisk medvetenhet och en kamp för invandrarnas rättigheter, detta folk bland folket, som står utanför "välfärdssamhället". Vi borde alla ta del av Elvis kunskap om invandrarnas villkor och stämma in i den uppmaning som hennes bok slutar med:

"Ställ er solidariska vid den in-

vandrades sida, ty han är också en arbetare, som har slitit sida vid sida med dig.

Du språkande och glad, den andre inåtvänd och analfabet. Hjälp din broder och syster att skapa ett socialistiskt samhälle, där alla har arbete, bröd, kultur och gemenskap.

Vi kan tala med varandra."

LW

En "Sångbok för kvinnor"

har vi länge saknat, men nu finns det en, med noter t o m. Suzanne Osten och Gunnar Edander står för urvalet, Gidlunds har givit ut den. Här finns sångerna från "tjejskivan", gamla svenska folkvisor, översatta italienska partisanvisor och dikter från det nya Kina samt de flesta visorna från Garpe-Ostens tre "tjejsnack-pjäser". Sångerna är uppdelade i fyra avdelningar: *Kvinnornas utsatthet, Kvinnorna kommer tillsammans, Kvinnor förr i världen och Kvinnor i andra länder*. Boken har illustrerats med Käthe Kollwitz' starka kvinnobilder och den kostar ca 15:—.

LW

Kvinnokamp—klasskamp. Arbetarkultur

Barbro Backberger, Eivor Marklund och Gunvor Ryding har författat en broschyr "Kvinnokamp—klasskamp", som ingår som nr 11 i Arbetarkulturs serie "Aktuell politik". Här finns samlat utmärkt material från låginkomstutredningen, långtidsutredningen och även Vi människor. För våra uppmärksamma läsare är det väldigt inga direkta nyheter som presenteras, men visst är det bra att ha fakta samlade och dessutom skickligt serverade. Kanske man borde framhållit i alla fall att daghemmen lönar sig för både stat och kommun enligt flera utredningar.

— En smula smärtsamt är det att författarinnorna — samtliga SKVare — på sidan 25 kallar oss för Svenska Vänsterkvinnor i st f Svenska Kvinnors Vänsterförbund. I kraven på sista sidan återfinner vi våra egna, det är faktiskt inte bara Grupp 8:s förutom VPK:s som det anges i texten. — En fortsättning på broschyren utlovas. Den är välkommen, där kanske SKV kan hoppas på litet gynnsammare behandling.

E. P.

40-talet en enda lång thriller...

TAGE ERLANDERS MEMOARER DEL 2

Hittills har 170.000 läst del 1. Del 2 för oss rakt in i det laddade 40-talet. Löpsedlarna talar sitt tydliga språk. Tage Erlander har sannerligen en del att berätta från dessa stormiga år. Och som han gör det!

CAPRIS INB. 34:50
INKL. MOMS

Basil Davidsson: Angola. Tema, Rabén & Sjögren.

Angola är dubbelt så stort som Frankrike och nästan en sjättedel av USA men har knappt sex miljoner innevånare. Visste Ni det? Den om vill veta mer om Angolas historia, långa och hjältemodiga kamp mot den grymma porugisiska kolonialismen och dess tappra uthålliga folk — ännu på 60-talet till 98 procent analfabeter — rekommenderas att köpa denna bok.

E. P.

Arvid Rundberg: En svensk arbetares memoarer. Arbetarkultur

Gustav Ericson, född 1915, är en svensk arbetare — kommunist — som via Arvid Rundberg berättar sitt liv. Han föddes på Söder i Stockholm och har mest levt där. Han kämpade i Spanien men kom hem med livet i behåll. Han var uppkäftig på sina arbetsplatser, han propagerade, han förföljdes, han miste jobb för sin övertygelse, han spred Ny Dag under

transportförbudet. Nu går han och väntar på sjukpension, ryggen är utsliten. Men det är ingen trist och pessimistisk bok trots yttre vidrigheter. Gustav Ericson har kämpat för socialismen under ett långt, meningsfullt liv. — Han är en inspirationskälla och boken rekommenderas varmt.

E. P.

Peter Bratt: IB och hotet mot vår säkerhet. Gidlunds.

Boken om IB har redan blivit omskriven men därför ska man inte missta sig och tro att man läst den. Borgerliga massmedia har plockat ut det de anser för godbitar men boken innehåller mycket mer som är viktigt att läsa. Den är dessutom lättläst och pedagogiskt uppbyggd, vilket är oerhört väsentligt.

Bratt går igenom hur säkerhetstjänsten är uppbyggd, ger en återblick på dess historia och jämför den med andra länders säkerhetstjänster. Mest spännande är det naturligtvis att läsa om hur det fungerar idag: Palmes roll, AB Statsföretags egendomliga affärer, de legala säkerhetstjänsternas funktion (UD, Exportrådet, FOA etc), det interna spioneriet inom SAP, kontrollen av vänstergrupper, aktionerna i Palestina. Sedan FiB/Kulturfront publicerade de första IB-artiklarna i våras har Bratt fått ännu flera tips och han kommenterar också de officiella kommentarerna från i våras. Varje kapitel avslutas med en rad anklagelser som bör tas upp i den parlamentariska utredning, som Bratt kräver och där alla de fem riksdagspartierna, alltså även VPK, ska ingå. Det är en bok som bör

läsas av många och som också vänder sig till en bred publik genom sitt språk och sin uppläggning.

LW

Den lönsamma arbetslösheten
Pockettidningen R utgiven av en redaktionskommitté tillsatt av R-förbunden. KRUM Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, RFHL Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, RFMT Riksförbundet för miljöterapi, RSMH Riksförbundet för Social och Mental Hälsa. Prisma, 11 kr.
Boken — för det är en bok — handlar om arbetslösheten och om dess förödande sociala och psykiska konsekvenser. Bl. a. finns en rad intervjuer med anställda på Volvo, Sveriges största företag och största exportindustri. De är gjorda av Fria Proteatern som förarbete för pjäsen "Strejken på Volvo". Greta Hofsten skriver om arbetsmarknadspolitikens roll i samhället. Målet är inte längre full sysselsättning! Casten von Otter skriver om hur näringslivet saboterar den fria forskningen kring arbetsmiljön och om hur företag styr över anslag till "ofarlig" forskning på arbetsmarknaden. Elin Clason beskriver livet på skyddade verkstäder. Olle Hägg har intervjuat arkivarbetare. Mycket annat att förtiga.

Det är en skakande och angelägen bok, som vi alla borde läsa.

E. P.

Knark

Knark heter Pockettidningen R:s fjärde nummer, 1973 (Prisma). Med underrubriken: 15 berättelser om missbruk av makt, människor och narkotika. 15 f d missbrukare berättar under fingerade eller egna namn om år på jakt efter knark, om kvartar, om gega och noja, om straff och fängelsevistelser och ny jakt efter knark... Mot den bakgrunden skjuter R/4 in sig på de fem vanligaste myterna om narkotika: Berjerts tes att missbruket är epidemiskt, om haschrökning som inkörsport till tyngre missbruk,

KAOS

*Sagas vis- och vinrestaurang
i Gamla stan*

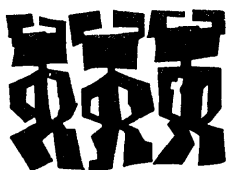
populär för sitt goda kök och för sin ljuvliga atmosfär med utsökta vissångare från världens alla hörn.

Öppet kl. 20.00—02.00

Lunchöppet kl. 10.30—14.00

Stängt söndagar

Festvåning i djupa källarvalv.

Stora Nygatan 21. Tel. 20 58 86

Författarförlaget

90 bra billiga böcker

Katalog i bokhandeln eller direkt

Box 329, 401 25 GÖTEBORG 1

Tel. 031/13 64 60

om uppfattningen att langare och knarkare är två skilda personer. Oftast är de identiska. Undantagen gäller höjdarna inom hanteringen. Slutligen att tvång är enda sättet för rehabilitering och att narkomanen är obotlig.

De 15 vittnesbörden pekar i helt annan riktning, som analyseras av R/4. Skulden faller tungt på trassliga och otrygga uppväxtförhållanden, miserabla miljöer, knäckt självkänsla — dvs sociala skäl, åtkomliga för åtgärder. Till sist en kort presentation av olika behandlingshem, kollektiv och storfamiljer, där man fördomsfritt, ofta i grupp, arbetar med andra metoder, framför allt ägnade att skapa trygghet och förmedla känslor. En rehabilitering som tycks ha goda chanser att lyckas.

K. W.

Två dikter

av

Anna-Lisa

Bäckman

Tjejtrall

Tjejtrall m. anledning av den nya kvinnorörelsens kritik av fader Sigmund Freud och penisavunden.

Sjunges glatt
(gärna med handklappningar).

Knäpp gylfen Freud
tokiga karl
— tror att det bara
är han som har!

Knäpp gylfen nu
och titta du —
på gumman som äntligt
fått hjässan bar!

Knäpp gylfen Freud,
stäng in din klarinet —
nu ska vi slå på trumma
och mäta vett mot vett!

Till Siri Derkert

Du har rört vid betongen
och gett den liv
Tusen klottrare följer dej
Pennorna borrar efter källvatten.

För Vietnams kvinnor och barn

I detta nummer bilägger vi ett inbetalningskort och tackar på förhand alla trofasta givare för deras bidrag.

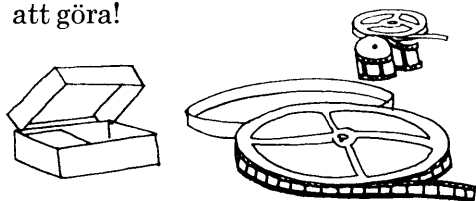
I redovisningslistan nedan finns många som velat hedra bortgångna vänner och kamrater. Det är särskilt två vars bortgång väckt stor sorg och saknad bland SKV:s medlemmar i Storstockholm. Distriktets Bromma-avdelning har mist sin mångåriga hängivna ordförande *Anna-Lisa Karlsson* och avdelningen i innerstaden en av sina trofasta: *Margareta Olsson*.

Till Anna-Lisa Karlssons minne:	256.126: 18	Till Margareta Olssons minne:		Elin Ahlén, Sundbyberg	100: —
Ulla o. Erik Adler, Karin o.		Ester o. Olle Olsson, Järvsö	20: —	Maja Kinnman, Stockholm, Till Siri	
John Karlsson, Bromma	40: —	Märta o. Hilding Johansson,		Derkerts minne	100: —
Thekla E. Karlsson, Stockholm	15: —	Munktorp	25: —	Kjell-Åke Sandström, Umeå, Till Siri	
Aina Ohlsson, Farsta	50: —	Karin o. Olle Ek, Eskilstuna	100: —	Derkerts minne	20: —
VPK Storstockholm	100: —	Fam, Olov Frisk, Järvsö	20: —	Alma Ylipää, Sattajärvi	25: —
Ester Wahlund, Stockholm	10: —	Holger Andersson, Stockholm	10: —	Karin Larsson, Västra Frölunda	15: —
SKV:s förbundsstyrelse	100: —	Rut Strömberg, Täby	100: —	Sonja Svensson, Uppsala	30: —
Valborg Svensson, Spånga	25: —	Bror Johansson, Skövde	100: —	Carl o. Edith Wennsten, Uddevalla	50: —
Leif Lux o. Gertie Lux, Bromma	25: —	En sista hälsning från tacksamma		Dagmar Beckman, Malmö, Till Gösta	
Sonja Beckman, Stockholm	50: —	hyresgäster i Sysslomansgatan 8	310: —	Centervalls minne	130: —
Karl, Lennart o. Lars, Bromma	25: —			Tommy Fröbom, Norsborg, Till	
Familjen Åberg, Bromma	50: —	Övriga givare:		Gustav Fröboms minne	500: —
SKV:s Storstockholmsdistrikt	100: —	Berit Lie, Vällingby	25: —	Hillan Bergman, Hägersten	50: —
Bromma SKV-avdelning	100: —	K. Lundmark, Stockholm	30: —	Eva Danielsson, Johanneshov	15: —
Ina, Holger o. Eva, Vällingby	25: —	Hildur Lönnström, Porjus	100: —	Elsie Andersson, Farsta	15: —
Fyrklövers SKV-avdelning, Stockholm	50: —	Anny Ohman, Porjus	100: —	Edith Hübinette, Västra Frölunda	100: —
Maj-Britt Inghe, Bromma, Till Siri		gm. Mia Emsheimer, Stockholm,		Gunborg Kihlman, Hägersten	50: —
Derkerts o. Anna-Lisa Karlssons		bössins.	621: 80	Nanna Helin, Båtskärsnäs	20: —
minne	100: —	Margit Ström, Bandhagen	25: —	Centrala SKV-avd., Göteborg	100: —
Tora Lindahl, Bromma	25: —	Sonja Pettersson, Partille	25: —	Greta Englund, Skärholmen	100: —

Kronor 260.047: 98

Hur kan vi få flera att använda bilbältet?

Kvinnorna har gjort en utomordentlig insats för att öka användningen av bilbältet. Men än finns mycket kvar att göra!

Föreslå styrelsen att ni gör en insats redan vid nästa möte. Visa filmen "Inom en tiondel av en sekund" — den får ni låna kostnadsfritt — och diskutera kring dom här frågorna. Allt material får ni förstås kostnadsfritt från TSV.

Via barnstugor och daghem kan ni informera föräldrar om hur de kan skydda sina barn i bilen.

För ytterligare information om kampanjmaterialet:
Ring Trafiksäkerhetsverket. 08/98 1320.

I foldern "Hur ska vi få flera att använda bilbältet?" kan ni läsa mer om hur ni lägger upp en kampanj. Där beskrivs också allt material ni kan använda. Beställ foldern idag från Statens trafiksäkerhetsverk, Informationssektionen, Fack, 171 20 Solna.

I foldern hittar ni också adresserna till TSV:s informationssekreterare, som hjälper er ytterligare.

